ANUL I. No. 12 DECEMBRIE 1932.

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARA

Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

Director PAN. HALIPPA

Prutul în dreptul Leovei

SUMARUL:

Redacția și Administrația: Chișinău, str. Alexandru cel Bun No. 85.

Asociația Culturală „CUVÂNT MOLDOVENESC“

Recunoscută persoană juridică prin sentința Tribunalului Lăpușna S. I.

Scopul Asociației:

ART. 1. din statut: Se înființează cu sediul în Chișinău și pe timp nelimitat, o asociație pentru crearea, ajutorarea și susținerea faptelor de cultură națională și educație cetățenească cu denumirea „Cuvânt Moldovenesc“.

ART 2. Ea va ajuta populația din Basarabia în scop de-a progresa pe calea culturei naționale, educației cetățenești și în domeniul economic, încurajând-o și sprijinind-o în toate începuturile bune.

Președinte, PAN. HALIPPA

Anibal Gheorghiu Secretar g-l

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorități, lei 500

Colaboratorii revistei:

Alexandrescu C.,—Ceslav Ambrajevici,—Arbore Zamfir,— Acatatov Mihail,—Antohi Panait, — Balan St.,—Balbareu I.,—Boga L. T., — Bogos D., — Boldur A.,— Bulat Toma, prof. univ., — Bulat Ștefan,—P. Bajbeuc-Melicov,—Bezveconnâi G. G.,— Cazacu Aurel,—Cernăianu Const. D-r., — Cerchez Ecat.,— Ciobanu Ștefan, membru al Acad. Române, — Al. David, — Constantinescu-Iași Petre, profesor universitar, — Crihan Anton, — Cujbă Sergiu,— Cuzminschi Pavel, — Cardaș Agricola, — Ciotlec Romulus, — Ciachir Mihail, — Dunăreanu N., — Dumitrașcu Ion, — Fală Protir, — Firică Petre, — Friptu Iulian, — Frunză Auxentie, — Gala Galaction, — Ghibu Onisifor, prof. univ., — Ghelmegeanu Mihail, — Ghenzul Vasile, — Gheorghian Petre, — Georgescu-Vrancea Const, — Halippa Pantelimon, — Haneș Petre, — Harea V.,—Miron C. Holban,— Hotnog T.,— Haneș V.,— Iacobescu Th.,—Iov D.,—Ioncu T.,—Ionescu Darzeu,—Ispir Mircea,— Luțcan Anton, — Lașcu Vasile, — Macovei Ioan, — Madan Gh.,— Mitchevici Iuliu, — Marian Liviu, — Munteanu Donar, — Negrescu Ioan, — Nastase Gheorghe, conferențiar universitar, — Niculiță N. I. — Obreja-Iași G., — Pelivan Ioan, — Popovschi N., — Protiri N., — Poleac Manuil, — Porucic T. — Popescu Constantin, învățător, — Smochină Nichita, — Cezar Stoica,— Spătaru N, — P. V. Stefănucă, — Teianu Const., — Terziman Al., — I. C. Teodorescu, prof., — Tudor Iorgu, — Teodorescu Const., avocat, — Vitt. Popa, — Ușurelul Al., — Usinevici Șt. Dr., — Vasiliu-Hasnaș Elena, — Vicol Teodor, D-r, — Vrabie Grigore — Zaborovschi I. — Știrbu T. A.

ANUL I. No. 12 DECEMBRIE 1932.

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

Editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc"

DIRECTOR: PAN. HALIPPA

Amintirile unui moșneag basarabean.

VIII.

In acelaș an, am publicat în franțuzește volumul meu „*Je condamne*", în care am arătat cauzele ce au provocat războiul mondial, procedând ca jurist și anume: ca jude-instructor în prima parte a volumului și ca judecător de ședință în a doua parte, condamnând, cum au făcut pe urmă și alți scriitori impar-țial, pe ex-Kaiserul.

Acest volum a stârnit o mare vâlvă în presa elvețiană și cea franceză. Iată ce scria, de pildă, *Benjamin Valloton*, celebrul scriitor elvețian:

„Je viens de lire „Je condamne" avec grand interêt. C'est „net, clair et parfaitement juste. On sent bien que le coeur fut „le moteur de la plume. L'auteur a mille fois raison de lancer „aux échos son indignation. Il faut que les assassins, en atten-„dant le chatiment des armes, se sentent entourés de mépris, „de degôut; il faut que le monde entier traque les carnassiers, „crie: Au loup!.. Aucun effort n'est perdu. L'auteur de „Je „condamne" est un des bons combattants de cette lutte sacrée".

(In românește: „Am citit cu mare interes „*Je condamne*". E limpede, clar și just. Se vede că inima a fost motorul condeiului. Autorul are deplină dreptate de a extinde până la ecouri indignarea sa. Trebue ca asasinii, înainte de a fi osândiți prin arme, să fie înlănțuiți de dispreț și de desgust; lumea intreagă trebue să prigonească pe carnivori, strigând: La lup! Nici o străduință nu rămâne zădarnică. Autorul volmului „Je condamne" e unul din cei buni luptători în această luptă sacră).

Am fost complimentat şi de către numeroase personalităţi marcante din Belgia, Franţa şi Elveţia, precum şi de d-l Petrescu Comnen, pe atunci preşedinte al biuroului de presă la Berna. Aflasem mai pe urmă că acest volum a fost tradus în limba engleză.

In acelaş an terminasem şi drama „*Ultimul Ţar*", tot în franţuzeşte, pe care o publicasem — spre a păstra drepturile de autor — în „Courrier de Vevey". Acest ziar a început publicarea la 25 Aprilie 1919 cu pre-avizul următor:

„Nous commençons aujourd'hui la publication d'un drame passionant d'actualité qui nous a été gracieusement offert par M. Paul P. Kousminsky, homme de lettres (auteur de „Je condame", du „Fléau Rouge", etc.), membre la la Société des auteurs dramatiques de Paris et collaborateur bien connu de la „Gazette de Lausanne".

(In româneşte: „Incepem publicarea unei drame de o actualitate pasionantă, care ne-a fost oferită de către d-l Pavel P. Cuzminschi, om de litere (autorul volumului „Je condamne", „Fléau Rouge", etc.), membru al societăţii autorilor dramatici din Paris şi colaboratorul bine cunoscut al „Gazetei de Lausanne").

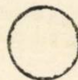
Aceasta dramă a fost tradusă în limba engleză, limba rusă şi apoi în limba română.

In anul 1920 am primit o delegaţie dela „Gazette de Lausanne" şi dela „Tribune de Lausanne" de a pleca la *Wiesbaden*, spre a le trimite de acolo corespondenţă, întru cât acest oraş, ocupat de către armata franceză, devenise pe atunci un centru internaţional de mare importanţă, mai ales după tratatul încheiat în anul 1920 între d-nii Loucheur din partea Franţei şi Rathenau din partea Germaniei.

Wiesbadenul e situat — după cum se ştie—la o distanţă de doi kilometri de *Biebrich-am-Rhein*, cu care, de altfel, s'a contopit, aşa încât Biebrichul constitue de fapt portul fluvial al Wiesbadenului. Ori, acest oraş, fiind situat pe liniile marilor exprese: „Viena-Ostende-Londra", „Amsterdam-Francfurt" etc. şi dotat cu instituţii balneare de o reputaţie mondială, a avut avantajul de a fi pus sub protecţia trupelor franceze, dând astfel posibilitate oamenilor din toate ţările, doritori de linişte, să-şi găsească aici un refugiu în epoca turbure postbelică. In acelaş timp începuse şi inflaţia, de care au profitat voiajorii din ţările cu moneda

Se va complecta de către destinatar

No. de sosire ....

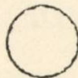
Ştampila din data sosirii

Am primit suma de Lei .... *bani* ...... *coprinsă in acest mandat poştal.*

Astăzi la ....

Semnătura destinatarului.

Semnatura împiegatului care a facut plata

Ştampila din data achitărei

CUPON

Se poate lua de destinatar

Lei .... *bani* ....

Numele, pronumele și locuința trimițătorului

....

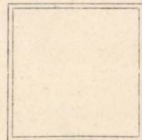
....

....

....

....

....

Ștampila oficiului expeditor

MANDAT POȘTAL No ....

Pentru suma de Lei ________ **bani** ________

(A se repeta suma în litere)

____

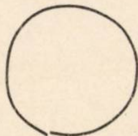
REVISTA VIAȚA BASARABIEI

BULEVARDUL ALEXANDRU-CEL BUN No 85

CHIȘINĂU

INDICAȚIUNI DE SERVICIU

Sigiliul cu armele țări sau ștampila specială octogonală

Bun pentru Lei ________ bani ________

(A se repeta suma de litere)

____

____

Semnătura agentului care a emis mandatul

Data .... *Oficiul emitent* ....

Numele și domiciliul trimițătorului ....

....

TAXELE

Deosebit de taxa de 3 lei a cartonului, se va mai plăti în numerar:

Până la 5.000 lei de fiecare sută sau fracțiune de sută, câte un leu: dela 5.000 lei până la inclusiv 10 000 lei încă câte 5 lei de fiecare 1.000 lei sau fracțiune de mie lei. Se va mai plăti tot în numerar pentru plata la domiciliu a mandatului: Până la 200 lei 1 leu, până la 1.000 lei 3 lei, până la 5.000 lei 5 lei, până la 10.000 lei 10 lei.

fermă, venind la Wiesbaden, unde puteau trăi cu mult mai eftin decât acasă. Aşa de exemplu, la „Nassauerhof", cel mai bun otel din Wiesbaden, un elveţian putea să aibă pensiune completă cu 8 franci, un olandez — cu 4 fiorini, un suedez — cu 6 coroane, iar un american cu 2 dollari

Şi atunci nu e de mirare că în anii 1920—1921 Wiesbadenul era plin de străini. Să nu uităm cu acest prilej un amănunt interesant: cel mai mare otel, „Hotel Hohenzollern", cu trei sute de camere, a fost rechiziţionat de comandamentul francez pentru statul major şi de-asupra firmei „Hohenzollern" flutura tricolorul francez; iar în palatul ex-kaizerului locuia comandantul armatei de ocupaţie, generalul Mordacq, dormind în patul lui Vilhelm al II-lea. Aşa e ironia destinului!

Un an întreg am stat la Wiesbaden şi, după ce am adunat suma necesară pentru repatriere (câteva milioane de mărci, excusez du peu!), ne-am urcat în vagonul direct „Ostende-Wiesbaden-Viena-Budapesta-Bucureşti" şi, a treia zi, ne-am trezit în gara românească „Episcopia Bihor". Aici trebue să notez următorul incident.

A intrat în vagon funţionarul vamal şi, când a perchiziţionat geamandanul plin de ziare cu articolele mele, a dat peste articolul „România". Fu norocul meu că ştia franţuzeşte şi, când i-am arătat că sunt autorul acestui articol, m'a rugat să vin cu el la şeful vămii şi, după ce l-a pus în curent asupra persoanei mele, şeful a dat ordin să nu se deschidă cuferele noastre — (erau vre-o cinci — întreaga avere mobilă a noastră!) — şi s'a dus singur la cassă să ne înregistreze bagajele.

După cum vedeţi, prima „întâlnire" cu Patria-Mamă a fost şi de bună prevestire. Şi aşa, a treia zi, o zi ploioasă de Noembrie a anului 1921, am debarcat la Chişinău. Când ne-am aşezat, calea-valea, într'o trăsură puturoasă, condusă de un birjar îmbrăcat în sdrenţe şi înhămată cu o mârţoagă şchiopă şi când am inspirat toţi aburii din strada gării şi mai departe, mi s'a strâns inima; pe urmă însă m'am deprins şi m'am aclimatizat...

Peste câteva zile însă, stând de vorbă cu defunctul meu prieten Paul Gore, l-am întrebat: „Ce să fac, ce să dreg?" Răspunsul fu: „Reintraţi în magistratură; o să vorbesc cu d-l Erbiceanu" (pe atunci prim-preşedinte al curţii de apel). D-l Erbiceanu, foarte amabil, mi-a propus postul de consilier, însă, când

a aflat că am depăşit limita de vârstă, m'a sfătuit să întru în barou, ceea ce am şi făcut. Şi iată-mă iarăşi în serviciul Femidei!

Politică n'am făcut, însă, când s'a prezentat la mine d. Constantin Ionescu, colegul meu din barou, însoţit de d-nii Cihodariu şi Munteanu-Râmnic, rugându-mă să accept preşedinţia comitetului iorghist din Basarabia şi cunoscând personalitatea şi activitatea d-lui profesor Nicolae Iorga, am dat consimţimântul meu şi am fost ales preşedinte al acestui comitet.

In acelaş an am fost ales şi membru de onoare al conservatorului naţional din Chişinău.

IX.

In anul 1923 făcusem cunoştinţă şi mă împrietenisem cu generalul Scarlat Panaitescu, colaborator asiduu al revistei *„Democraţia“* şi, prin amabila sa intervenţie, devenisem şi eu colaborator al acestei reviste. Iată în ce termeni anunţase „Democraţia“ (No. 5 din anul 1923) acest „eveniment“:

„Aducem la cunoştinţa cititorilor noştri îmbucurătoarea veste a colaborării la revista noastră a d-lui Pavel Cuzminschi. D-sa este una din personalităţile cele mai culte ale Basarabiei şi un scriitor cu reputaţie în străinătate“... etc. etc.

Am scris de atunci în „Democraţia“ multe articole, dintre cari o serie întreagă sub titlul: *„Creditul şi Justiţia“*, arătând repercursiunile în domeniul creditului cauzate de procedura noastră civilă perimată, greoaie şi încâlcită. Unul din articolele mele a ajuns la Cotroceni şi iată adresa din 10 Februarie 1931 No. 115, pe care am primit-o ca răspuns la acest articol:

„Stimate Domn,

Am onoare a vă informa ca articolul Dvs. a fost supus cunoştinţei M. S. Regelui; deasemenea vă aduc la cunoştinţă că orice informaţie veţi binevoi a trimite şi care credeţi că ar putea interesa pe Majestatea Sa, va fi bine venită. Primiţi vă rog, Stimate Domn, încredinţarea deosebitei mele consideraţiui. Secretar particular al M. S. Regelui (ss) C. Dumitrescu. D-lui Pavel Cuzminschi. Chişinău“.

Atunci am reluat condeiul şi am scris un memoriu asupra doleanţelor Basarabiei, adresându-l Suveranului. In ziua însă

când eram să-l trimit, am avut o trebuinţă la palatul justiţiei şi m'am dus dintâi acolo cu plicul în mână. In sala paşilor pierduţi l-am întâlnit pe prietenul meu Bodescu, procuror la curtea de apel. A zărit plicul şi:

— Coane Păvălache" — zise — „ai scris, probabil, un nou articol şi-l trimiţi „Democraţiei"?

In loc de răspuns i-am arătat adresa depe plic.

— Tare aş dori să citesc acest memoriu" — spune d-l Bodescu.

— Bine, zic. Hai să intrăm în cabinetul matale şi vei citi, fiind că n'am pecetluit plicul.

Când am intrat în cabinetul procurorilor, am găsit acolo câţiva magistraţi: pe d-l Nedelcovici, preşedinte al curţii de apel, pe d-l Cireş, pe atunci procuror general, pe d-l Păun, procuror şi pe câţiva consilieri, toţi prieteni ai mei.

D-l Bodescu le spune despre memoriu şi atunci toţi s'au aşezat lângă mine şi le-am citit memoriul în întregime, aşa încât am şi martori demni de încredere.

In prefaţa memoriului am arătat cum a ajuns Basarabia la situaţia de azi, *electoralul predominând asupra naţionalului şi politicianismul parazitar stăvilind unirea sufletească cu patria-mamă.* Apoi am spus următoarele:

„Elementul basarabean cel mai important, pe care statul ar putea să se sprijine, e, fără îndoială, ţărănimea. Avem aci aproape două milioane de plugari, cari, fiind sărăciţi din cauza crizei, au fost lipsiţi şi de liniştea sufletească, prin obligaţiunea impuse de „preasfinţii" chiriarchi ai naştri: de a sărbători după stilul nou.

Şi iată cum la noi în Basarabia bisericile rămân goale, sectele se'nmulţesc în mod îngrozitor, iar bolşevicii stau pe malul Nistrului şi se bucură că au găsit aliaţi inconştienţi în sânul chiriarhilor români.

Aşa este. Căci sărbătorirea după stilul vechiu interzisă, chiriarhii ponevoşi au lăsat pe ţărani dezarmaţi contra propagandei perfide a bolşevicilor, cari, profitând de această ocaziune, au şi început, acum câteva luni, o propagandă intensă în sate pe chestia stilului, singura chestia pe baza căreia bandiţii de peste Nistru pot găsi drumul la sufletul ţăranului basarabean.

Şi atunci însuşi bunul simţ dictează soluţia: e necesar, ba chiar urgent, să punem o piedică acestei propagande, care ame

ninţă însăşi siguranţa statului nostru. Ori singura măsură care se impune (şi care, de alttel, izvorăşte din libertatea crezului prevăzută de constituţie) ar fi autorizarea de a serba după stilul vechi. Altă soluţie nu există, întru cât ţăranul nostru, conservator şi îndărătnic, e refractar la orice propagandă pentru stilul nou. Vorba lui:

„Noi ştim din neam în neam obiceiuri, biserica şi limba pământului. Suntem creştini, iar Cristos n'a cunoscut stilul nou“...

Numai chiriarhii noştri nu vor să audă această tânguire a ţăranului basarabean.

Izolaţi în palatele lor luxoase, plimbânu-se în automobile şi în dormitoare, încasând lefuri şi diurne enorme, „prea sfinţii“ noştri au pierdut contactul nu numai cu credincioşii, ci chiar cu preoţii din sate, aceşti ţapi ispăşitori ai reformei stilului, cari se află azi între ciocanul eparhial şi nicovala ţărănească.

Pe de altă parte fac greşală şi conducătorii statului, întorcându-şi faţa dela această chestie importantă, pe motivul cum că ar fi o chestie spirituală. Bine, dar în caz dacă ţărănimea va persevera în crezul ei (şi desigur va persevera!) şi dacă — ferească Dumnezeu — bolşevicii vor reuşi să se infiltreze în sufletele plugarilor noştri, atunci va rămâne oare chestia această în domeniul „spiritual“?...

Şi oare ne vor putea apăra atunci mitropoliţii cu cârjele lor?...

Prin urmare, e urgent ca guvernul să se ocupe cu această chestie zisă spirituală, dându-i ţărănimei autorizarea de a serba cum doreşte. E drept că este deja cam târziu, însă nu e mai puţin adevărat că pe urmă poate să fie prea târziu.

Ştiu că chiriarhii noştri, amatori de vorbărie, vor psalmodia pe această temă şi vor mobiliza întregul Sinod, invocând „drepturile sacre ale Bisericei“, însă avem ceva mai sacru decât chiriarhii şi decât sinodul şi acest ceva mai presus de toate se cheamă: **Ţara!**

Al doilea element, pe care ar trebui să se sprijine statul nostru în Basarabia, îl formează minoritarii ruşi. Oamenii aceştia, duşmani hotărîtori ai bolşevizmului, posedă două calităţi preţioase: sunt şi monarhişti înverşunaţi şi credincioşi fideli, rămânând cetăţeni leali ai ţării noastre.

Şi ce vor ei?

Nimic mai mult decât ceea ce prevede constituţia : ca şi ţăranii, ei vor libertatea crezului.

Administraţia noastră însă, împreună cu mitropolitul, aplică, cu o nepricepere provocătoare, acestor minoritari un regim de asuprire, care e inadmisibil într'o ţară constituţională.

Să nu menţionăm aci decât un singur fapt :

CAZUL PREOTULUI POLIACOV

Au avut bieţii oameni biserica lor, condusă de preotul Poliacov, în care se făcea serviciul divin, conform crezului lor, după stilul vechi. Ori, mitropolitul neputând suferi pe preotul Poliacov, ca nesupus voinţei sfinţiei sale, a reuşit să închidă biserica minoritară, iar preotul Poliacov, fiind târâit pe străzile Chişinăului ca un criminal, a fost dus la poliţie...

Biserica stă închisă până în ziua de azi, iar minoritarii sunt nevoiţi să facă slujbele în mod clandestin, taman ca creştinii din epoca lui Nero.

BISERICA MINORITARILOR TREBUE DESCHISĂ

Ori, în interesele sacre ale Patriei noastre, această situaţie nefastă, creiată de fariseism, trebuie să înceteze : biserica minoritarilor ruşi trebue deschisă cât de curând.

Atâta vreme cât măsurile susmenţionate nu vor fi luate, spiritele populaţiei basarabene nu vor fi potolite şi nici sinodul, nici ministerul Basarabiei nu vor putea modifica situaţia primejdioasă, în care se află azi provincia noastră şi, indirect, întreagă ţară".

A treia zi, după ce am trimis memoriul, am primit telegrama următoare :

„M. S. Regele mulţumeşte pentru memoriul trimis. Secretar (ss) Dumitrescu".

X.

Uitasem să spun că în anul 1928, din cauza boalei mele îndelungate, am demisionat şi din barou şi din comitetul iorghist, fiind ales preşedinte de onoare al acestui comitet. Iar când

în 1931 venise la putere d-l Iorga cu d-l Argetoianu și, când, după câteva luni, văzusem că guvernul zis al Uniunei Naționale a rămas și el fără legătură cu straturile creatoare ale neamului, deci condamnat la vorbărie sterilă, am publicat în „Democrația" (No. 10—1931) articolul întitulat: „*Continuarea nescuzabilă*" și am renunțat chiar la președinția de onoare a comitetului iorghist, retrăgându-mă în mod definitiv din partid, care devenise mai mult argetoianist, decât iorghist.

In articolul menționat — între altele — spuneam:

„*Ne-a promis economii și guvernul actual, principiul economiilor constituind — după cum se știe — una din bazele rânduelii în gospădăria statului; însă până în ziua de azi nu vedem decât...* continuarea *risipei.*

Mai era vorba să se reducă numărul ministerelor și al subsecretariatelor de stat, precum și acel al vagoanelor ministeriale. Ei și? Și iată că subsecretarii s'au înmulțit, au reînviat miniștrii Ardealului și Basarabiei, și e probabil că în curând vom avea și o nouă excelență la Cernăuți. S'ar zice că o fatalitate apasă asupra guvernelor noastre, căci oricât vorbesc despre reduceri, nu izbutesc decât să ajungă la un rezultat contrar.

N'a scăpat de această fatalitate nici guvernul Uniunei Naționale, rămânând și aci... în continuare.

Mai era, în fine, vorba că noui conducători ai țării vor păși imediat la cercetarea ilegalităților comise de beneficiarii regimurilor precedente.

Ei și?... Și până în ziua de azi nimic, absolut nimic: guvernul se arată cu atât mai îngăduitor, cu cât nu dorește probabil să-și atragă ostilități încă mai furibunde ale acelor cari rezistă sancțiunilor, sprijinindu-se cu toată insolența pe clanurile electorale.

După cum vedeți, imperativul electoral a rămas la putere, deci suntem și aci... în continuare.

Ori cum vreți să înceteze această nefastă continuare, dacă electoralul continuă a predomina asupra naționalului și dacă această nu mai puțin nefastă predominare isvorăște în mod inevitabil din sufragiul universal, direct și absolut. *Aci rezidă — repet încă odată — rădăcina răului și nu cred că țara va scăpa*

din cleştele imperativului electoral, atâta vreme cât va exista această rădăcină.

Deci, în primul rând, rădăcina răului trebue smulsă...

Era un adevărat prooroc genialul Eminescu, scriind acum 60 de ani rândurile următoare:

„Am creiat o atmosferă pentru plante exotice, de care planta autohtonă moare. Căci astăzi avem cele mai înaintate instituţi liberale, control, suveranitatea poporului, codice franţuzeşti, consilii judeţene şi comunale. Stăm mai bine pentru aceasta? Nu, de zece ori mai rău, căci instituţiile nouă nu se potriveau cu starea noastră de cultură, cu suma puterilor muncitoare de care dispunem, cu calitatea muncii noastre, încât trebue să le sleim pe acestea, pentru a întreţinea aparatul costisitor şi netrebnic al statului modern.

Suntem ţărani, curată socoteală şi ţărăneşte ar fi trebuit să ne gospodărim. Ţăranul, oricât său la rărunchii ar avea, bani n'are şi statul modern are nevoie de bani. Un pas pe care-l face deputatul în Cameră, o prostie pe care o spune, costă pe ţară bani, şi banul e muncă.

O naţie care produce grâu poate trăi bine, dar niciodată nu va putea să-şi îngădue luxul naţiilor industriale înaintate".

Ori, noi ne-am permis acest lux şi iată rezultatele în trei cuvinte: pauperizare, demoralizare *şi...* bolşevizare... *Incotro mergem?...*"

Uitasem să spun că în ziua anului nou [1932] i-am trimis Suveranului, ca în anul precedent, felicitările următoare:

„Sire! *C'est la deuxième fois, que j'ai l'honneur*
De vous soumettre mes voeux de plein bonheur,
Puisse-t-Il m'accorder l'Très-Haut, tout puissant
De pouvoir faire des longues années dorénavant!

Epreuves dont j'ai parlé dans mes missives de l'an passé
Nous pèsent encore aujourd-hui: des crises entrelassées...
Discordes entre les partis... détresse des paysans...
Toutes ces calamités nous persécutent deja six ans!

Notre peuple est toutefois et travailleur et brave:
Saura-t-il se tirer de cette situation bien grave?

C'est avec l'aide de Dieu et conduit par son Roi
Tout comme avant notre peuple triomphera et cette fois!

Sire! *C'est vers Vous que les regards des paysans se tournent*
En bénissant Votre Majesté dans leurs prières diurnes.
Or, permettez au vieux poète de s'associer à ces braves gens
En s'écriant: „Vive notre Roi!" *Confiance! Et-en avant!*

Puis-je ajouter encore un voeu, ou un désir,
Qui est d'ailleurs, je sais, aussi le Vôtre, Sire:
C'est de voir en fin nos hommes d'Etats unis
Pour travailler à la prospérité de notre chére **Roumanie.**

In româneşte:

Sire! Pentru a doua oră Vă supun cele mai bune urări, rugându-L pe Atotputernicul să-mi dea posibilitate de a le prezenta un şir de ani înainte.

Ispitele despre care am vorbit anul trecut sunt în continuare: vrajba între partide, crize încâlcite, necazurile ţărănimei, toate aceste năpaste apasă asupra ţării noastre de acum v'o şase ani.

Poporul nostru e însă bun şi muncitor, deci cu mila lui Dumnezeu şi condus de iubitul Rege, el va eşi triumfător ca şi până acum.

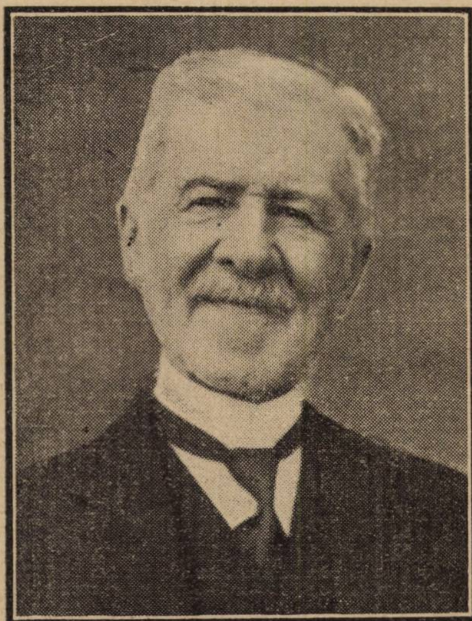
Sire! Privirile ţăranilor sunt îndreptate către Maiestatea Voastră, binecuvântând-o în rugăciunile lor zilnice. Ori să fie permis unui bătrân poet de a adera la aceşti oameni buni, strigând: „Trăiască Regele! Cu credinţă — înainte!"

Aş vrea să adaog încă o dorinţă, care e, de altfel, şi a Maiestăţii Voastre: aceea de a vedea pe oamenii naştri de Stat uniţi, spre a munci cu toţii pentru prosperitatea scumpei noastre ţări...

A două zi am primit telegrama următoare:

„M. S. Regele a binevoit a mă autoriza să Vă exprim înaltele Sale mulţumiri pentru versurile trimise. Secretar particular al Regelui (ss) C. Dumitrescu".

Am publicat pe urmă multe articole în „Basarabia" şi în „Izbânda", din care a stârnit o mare vâlvă ultimul articol intitulat: „*Constituţia sau Ţara*".

„Moş Pavalache".

Şi, în sfârşit, iată cum — după o viaţă variată şi interesantă, care a trecut ca un vis — am devenit *„Moş Pavalache"*, având o singură năzuinţă: aceea de a vedea odată biata noastră ţară mai fericită decât azi...

Iar până atunci?

Până atunci... mă gândesc mereu la versurile frumoase ale regretatului prieten *Vasile Laşcu*, întitulate:

„FĂCLIA ARDE".

Făclia arde. Se topeşte.
Trăieşte'n nimbul albăstriu,
Apoi, treptat-treptat slăbeşte,
Murind cu focu-i auriu.

Aşa şi omul, trăind, arde.
Puterile-i'n văpăi lucesc,
Şi zi cu zi el se desparte
De rotogolul pământesc".

Pavel Cuzminschi.

Chişinău:
Iulie — August — Septembrie
1932.

Drum

Pădurile cu 'nduioșări pe frunți
Din sbor anină tainic funigeii
Și 'n vârf simțind încrucișate punți
Dau chiot plopii 'n marginea aleii.

Demult, pe-aici mi-i drumul meu adânc,
Așà când vremea 'n inimă-i lumină
Dar nu trec legănându-mă pe-oblânc,
Ci-mi pun în pas un freamăt ce suspină.

Adeseori prin rariști lung fior
Imi stinge visul 'adâncirii 'n hăuri.
Eu, zăticnindu-mi mersu 'ncep cu spor
Urzirea unui cânt din lemn cu găuri.

Și doina mea se 'mplântă împrejur
Se face tot mai grea de nostalgie
De pot în suflet dragoste s'o 'ndur
Iertând că m'alungà spre sihăstrie.

Cu nimeni n'oiu puteà schimba cuvânt
Nu sunt alți pași, nu sunt nici alte urme
Iar cântecu-mi de vreà să-și ia avânt
La fèl are prilej ca să se curme.

Doar seara când răsar depe sub foi
Limini verzui cu licurici de veghe
Mi-adun în fluer notele vioi
Și uit să mai măsor o nouă leghe.

Căci dacă văd cum plopii au pe frunți
Induioșări și-anină funigeii
Las drumul fără pașii mei mărunți
Și-adorm sub glăsuirile aleii...

OCTAV SARGEȚIU

Cântecul copilăriei

I

EVOCARE

Copilărie, zâmbet de-auroră,
Când aripile luminoase-ţi scuturi, —
Cum licăresc şi saltă 'n câmpuri fluturi,
Toţi îngerii din cer plutesc în horă...

Uitând de tot: de mască, coif şi scuturi,
Şi de viesparu — acesta de Gomoră,
Simt desmerdări de mamă şi de soră
Şi adieri de gingaşe săruturi...

Şi fermecat de-o nevăzută mână,
Ce-alunecă uşor pe ochi, pe gură...
... Zăresc flăcăi cu flori la pălărie,

La crucea drumurilor o fântână...
Bunica-şi toarce vaţa 'n bătătură...
Pluteşti în văl de-azur, copilărie!

II

IMAGINI

Să nu ştii ce e crivăţul şi geru
Şi-abia s'auzi a pomilor plânsoare,
Când vin copiii 'n strae de ninsoare
Să-ţi cânte 'n geamuri: „Leroi, Doamne, Leru!"

Să deschizi ochii mari, uimiți, la soare. —
Să sburzi pe drum cu fata lui Stoleru;
Când râde mama să-ți zâmbească ceru
Sau când te strigă: „Floarea mamii, floare!"

S'adormi în gând, la căpătâi, c'o zână
Ce mi te duce frumușel de mână...
Și să te joci în visul tău cu smeul!

...Sau printre picături, întâiaș dată,
Să-ți strălucească 'n ceruri curcubeul, —
Copilărie binecuvântată!

III

AMINTIRI

De ce-mi răsar, din depărtate vremuri,
Un cer aproape — să l apuci cu mâna; —
In fața casei: nucul și fântâna,
Și-un beciu adânc, de care te cutremuri?

Femei pe șanțuri torc din furcă lâna,
O strâng pe fus și de pe fus în ghemuri;
Pe când, cu gura neagră de blestemuri,
Pășind pe drum — șontâc, șontâc — bătrâna

Se pierde 'n fumul serii... Dar bunica
Și 'ncolăcește brațele de mine,
Și mă privește 'n ochi cu bunătate...

E vârsta de-aur când nu știi nimica,
Și viața curge fără rău și bine...
— O, fericite vremuri, — depărtate!

Donar Munteanu

Cruci de piatră şi de lemn

Pe lîngă crucile care au o anumită destinaţie din cimitire, rîdicate cele mai durabile din piatră, se găsesc presărate pe cuprinsul Basarabiei numeroase alte cruci, de piatră sau de lemn, avînd cu totul alt rost. După constatările pe care le-am putut face din cîteva excursii prin judeţele din centrul şi sudul Basarabiei, ele par să fie obişnuite mai mult în regiunele deluroase, de oarece spre Bugeag nu prea apar. Poate lipsa materialului lemnos şi mai ales pietros să fie o cauză; poate să fie un obicei al populaţiei moldoveneşti, deşi mai toate au şi inscripţii ruseşti, ele fiind mai noi. Interesant de cercetat dacă ele apar tot aşa de numeroase şi'n judeţul Hotin, bogat în biserici de lemn.

Vom descrie cîteva din aceste cruci, luate la întîmplare din judeţele Lăpuşna şi Orhei, mai ales din ţinutul curat moldovenesc al Codrului.

La 12 klm. de Chişinău, spre vest de gara *Ghidighici*, pe un drum mic spre calea ferată, în faţa unei fîntîni se află una din aceste cruci de piatră. Este formată din două trupuri, cam de 2 metri înălţime totală; partea de jos, susţinută pe o bază, e un corp prismatic, cu feţele zugrăvite; la partea superioară e crucea, care primeşte chipul răstignitului la una din feţe — spre drum. Chipul lui Iisus e scos din albul pietrei, îmbrăcămintea primului soclu e galbenă, crucea cărămizie, chenarul de deasupra e format din ciubuc vopsit în galben, alb şi verde; haina sfîntului de sub Răstignire e galbenă. Crucea poartă şi o inscripţie în ruseşte: Anul 1918 Nicolai Ţopa şi Vasilii Stipan Iachim. Ţopa este din satul învecinat Cojuşna şi a făcut şi fîntîna.

Pe moşia *Străşeni* în drumul spre Gheleuza se află o cruce mai împodobită. In zona inferioară la faţă e reprezentat Sf. Petru cu haina albastră şi mantia galbenă, în spate Sf. Nicolae, iar pe laturi Sf. Pantelimon şi Sf. Vasile; în registrul de sus e reprezentată pa-

jura imperială rusească la faţă, Arh. Mihail la spate, iar pe laturi Sf. Dumitru şi Daniil. Soclul crucii are pe verso Botezul cu îngerul la stînga, sus o reprezentare a ochiului Domnului, neobişnuită iconografiei scenei. La culori de remarcat haina roşie şi mantia albastră a Sf. Fecioare din grupul Răstignirei, iar cealaltă femee cu haina maro şi mantia roşie — amestec de culori, care aminteşte de tehnica apusană. Inscripţia rusească din 1913 are numele donatorului greu de descifrat. Pe o altă cruce mai aproape de *Gheleuza* reprezentările sunt aproape identice, lipseşte doar una din sf. femei, apare şi Sf. Nicolae. A fost rîdicată în 1905 de Vasile Anton şi soţia sa Efimia — locuitori din Gheleuza trăitori încă, — care au comandat-o la cariera din Furceni (jud. Orhei).

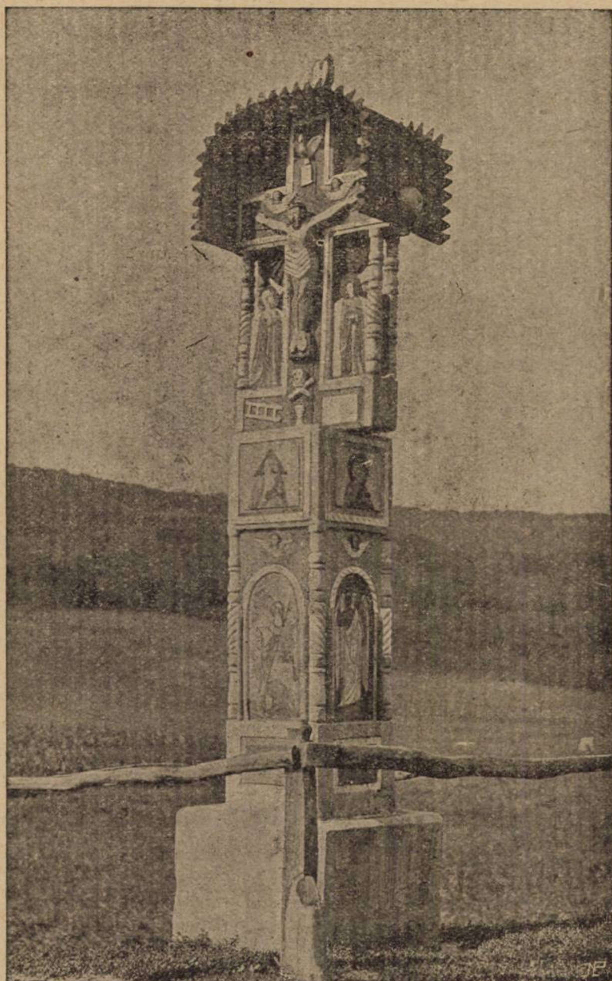
Pe teritorul comunei *Recea* am cercetat două cruci de piatră. Prima se află lîngă altarul bisericei, lucrată tot la Furceni; inscripţia în ruseşte poartă anul 1906 şi numele a 8 donatori ţărani, bărbaţi şi femei. Sfinţii sunt: Sf. Nicolae la faţă şi Maica Domnului la spate, Sf. Mina şi S-ta Varvara pe laturi; la fiecare sunt redate cîte două lumînări cu para galbenă, deasupra cîte un înger, pe feţele de jos floricele. In drumul spre satul *Mărtineşti*, aproape de-o răscruce, se află a doua (vezi figura), din aceiaşi piatră, rîdicată de Irimia Cheptene din Recea, la 1919. In jurul primului soclu o rozetă galbenă; la picioarele lui Iisus craniul şi potirul. Sfinţii sunt: Irimia la faţă — în cinstea ctitorului, — la spate Elena — probabil pentru soţia sa, — pe laturi Anastasia şi Gheorghe.

Intre satele *Oneşti* şi Ţigăneşti o cruce similară este rîdicată de doi locuitori ai satului Oneşti, Dimitrie şi Alexandra Cotelea; reprezentările sunt cele obişnuite, cu sfinţii Dimitrie, Gheorghe, Gavril şi Paraschiva. Alte cruci de piatră am mai văzut pe drumul dintre Calaraşi şi M-rea Răciula, la o răscruce pe vîrf de deal, lîngă o cişmea; pe drumul din faţa M-rei Hîrbovăţ, pe drumul spre Orhei în apropierea oraşului şi alte cîteva a căror aşezare preciză mi-a dispărut din amintire, rămînînd imaginele lor disparate.

Mult mai răspîndite sunt crucile de lemn. Aproape nu există sat şi biserică din regiunea amintită, care să nu fie însoţite de cel puţin o cruce de lemn, de obicei formate din două părţi: un picior masiv de lemn tare, pe care stă un iconostas cu geam cuprinzînd Răstignirea sau numai reprezentarea acesteia, fără ramă. Sunt mai

înalte de cît cele de piatră şi lipsite de culori, totuşi apărate printr'un acoperiş de tablă, cînd n'au iconostas. Descriem cîteva numai.

In dreapta drumului spre *Ghidighici*, lîngă un pod vechi, se află o cruce simplă, cu Răstignirea pe o faţă, iar pe verso o icoană

pe tablă cu „Savaoth". La stînga drumului spre *Sireţi* se află o cruce înaltă de 4 metri, rîdicată de locuitorul Mihalache Carteră din Sireţi, după inscripţia simplă. In spatele Răstignirei este reprezentat

Botezul Domnului şi un înger la stînga pe o icoană de lemn. Tabla de acoperiş are stele şi doi îngeri prost lucraţi; deasupra un cucoş de tablă. La 3 – 4 klm. spre Nord de gara *Străşeni* o cruce se'nalţă de 3,5 m. la dreapta drumului principal; pe laturile Răstignirei doi sfinţi coloraţi, deasupra tabla cu stelele cerului.

La *Gheleuza* sunt două cruci: una în drum spre sat şi a doua la intrarea în sat. Prima are o inscripţie în moldoveneşte „1918. Ivan Donog dila Saca"; lîngă Răstignire sfintele Femei din tablă, deasupra tabla cu îngeri şi stele, figurele cu colori şterse. A doua e lucrată de flăcăii satului acum vreo 17 ani şi reparată de curînd tot de ei; probabil vreo străveche tradiţie stă la baza acestui obicei. Sf. Femei sunt lucrate aici din lemn şi zugrăvite; pe verso e Sf. Nicolae, în faţă se mai află o candelă şi un cocoş de lemn.

O cruce obştească se află într'o curte particulară din satul *Bravicea*; în general simplu lucrată, sf. Femei abia se mai disting, culorile şterse, cucoşul se păstrează. In sat se mai află încă o cruce mai mică. Lîngă biserica din *Slobozia Hogineşti*, pe un picior masiv se rîdică un iconostas larg cu Răstignirea şi un acoperiş de tablă; e sigur că nu străjueşte un mormînt. O cruce identică se află lîngă altarul bisericei din *Onişcani*, pe care preotul, deservent de vreo 20 ani, o ştie acolo de cînd a venit; înaltă de 4 metri, păstrează 3 iconiţe cu îngeri pe verso şi particularitatea îngerilor îngenunchiaţi.

O formă deosebită prezintă crucea depe drumul ce duce la M-rea *Hîrbovăţ*. Răstignirea e cuprinsă într'un iconostas pentagonal, susţinut la partea inferioară de două palme de lemn; Iisus este aurit. Mai înaltă e crucea dela intrarea M-rei *Răciula*, cu Iisus nevopsit, întovărăşit sus de doi îngeri, pe verso Ioan Botezătorul. In faţa gării *Bucovăţ*, pe drumul principal, este o cruce la fel cu cea dela Hîrbovăţ. La intrarea satului *Vărzăreşti* sunt două cruci, una pe dealul cu fîntîni şi alta mai în vale lîngă mori. La eşirea din satul *Nisporeni* spre Nemţeni de asemeni o cruce.

Dela Chişinău spre drumul Hănceştilor se găsesc mai multe cruci. La *Schinoasa* pe marginea drumului principal; în mijlocul satului *Buicani* se găsesc două cruci, una spre Durleşti, alta în Buicanii mici la capătul unui pod, ultima bine întreţinută. In satul *Durleşti* sunt de asemeni două: la intrare şi spre Suruceni. Cruci similare la *Suruçeni* şi *Dănceni*. La *Truşeni* sunt trei: una pe drumul dela Chi-

şinău, alta la intrarea în sat numită „Crucea Cuibăresei“ şi la eşirea spre Nimoreni alta. In satul *Căpriana* se află o cruce aproape de mînăstire.

Pe linia căii ferate dela Chişinău spre Vasile Lupu se pot vedea de asemeni în tot lungul asemenea cruci de lemn în satele mărginaşe; una bine îngrijită în Tg. *Ungheni*. Şi'n regiunea Sorocei, în satele moldovineşti, apar de asemeni; cunosc mai multe numai în satul *Cotiugenii-Mari*, e drept centru important. Şi cred că nu există sat moldovinesc în Basarabia, care să nu aibă cel puţin o cruce de lemn.

* * *

Nu cunosc un studiu amănunţit, care să se fi făcut în romîneşte despre aceste cruci de lemn sau de piatră. Mi s'a spus că au fost amintite în treacăt de unii învăţaţi ruşi, care au scris despre Basarabia. Ce putem conchide despre ele?

De obicei sunt lucrate în lemn, întovărăşindu-se cîţva gospodari, după obiceiul acestora de-a dura un pod, o fântână sau altă operă de utilitate publică. Ele se sfinţesc cu solemnitate, de obicei primăvara, cînd nu este mult de lucru şi au grijă apoi de ea. Se cuvine să se aşeze la intrările satului, ca dovadă că este o aşezare creştinească; de asemeni, dar mai rar, chiar lângă biserică spre partea altarului. Acele dinafara satului se aşează lîngă fîntîni şi cişmele sau la răspîntii de drumuri umblate. Rostul lor este ca cel ce trece pe lîngă ele să se roage printr'o scurtă evocare pentru cel ce-a făcut-o („D-zeu să-l erte“ sau „D-zeu să-i dea sănătate“), mai ales pentru crucile dela fîntîni. Ele dovedesc spiritul de omenie şi de înţălegere a nevoilor călătorului de vară, care caracterizează în deobşte poporul romînesc. E aproape sigur că sunt numai moldovineşti.

Crucile de lemn sunt cunoscute pretutindeni pe pămîntul romînesc. Dacă în Moldova apar mai rar — cunosc cîteva în regiunea oraşelor Iaşi, Huşi, Bîrlad şi Tg. Neamţ — şi mai simple, în Muntenia şi Oltenia, în deosebi în regiunea subcarpatină, ele sunt adevărate opere de artă naţională, cunoscute şi sub numele de „Troiţe“. Se compun dintr'un picior simplu şi partea superioară formată din mai multe cruci simple sau împletite între ele, totul acoperit de o ştrăşină, surmontată de altă cruce. Troiţele sunt lucrate din lemn, de cele mai multe ori măestrit, alcătuind adevărate opere de artă ţără-

nească, prin sculpturile cu motive geometrice sau florale stilizate. Ele apar la răspîntii pe lîngă fîntîni şi la cimitire. S'a luat astăzi obiceiul a rîdica troiţe, frumos împodobite, în amintirea eroilor căzuţi în răsboiul mondial.

Sunt înalte uneori de peste 5 metri, dintr'o singură bucată, producînd o impresie de monumentalism. Unele sunt acoperite cu culori reprezentînd pe Iisus sau scene religioase; alte ori inscripţii ne arată scopul pentru care au fost rîdicate şi chiar numele artistului.

Dintre cele mai frumoase exemplare cităm crucea din Ogretin (Prahova) rîdicată la 1859, Bălăneşti (Gorj), Rovinari (Dolj), R. Vîlcea, Cîmpulung (Muscel) [1]) şi altele în grup dela un cimitir din Oltenia.[2]) Nu sunt mai vechi de secolul trecut, dar reproduc sigur un model anterior.

In Transilvania apar mai des sub forma crucilor „Răstigniri" din Basarabia. Pe un picior de lemn se 'nalţă o tablă trapezoidală, pe care se aşează Crucifixul cu emblema vulturului la partea superioară şi cu o streaşină de lemn, ca cele de tablă din Basarabia.[3]) La Margău se află două cruci alăturea: o troiţă românească semnată Ştefănuţ şi un crucifix de provenienţă ungurească.

Pentru aceste din urmă d-l Tzigara — Samurcaş afirmă că amintesc capelele de origină catolică. E de părere însă că reprezintă un obicei slav, de oarece se găsesc în Serbia şi Basarabia.[4]) Dacă asupra originei acestui obicei suntem la îndoială — în Basarabia pare mai sigur a aparţine numai Românilor —, e sigur însă câ nu sunt rîdicate numai pentru „comemorarea morţii unei rude sau a altui eveniment", cum afirmă d-sa [5]), de oarece din cele cîteva exemple basarabene rezultă alte scopuri.

Influenţa catolică se resimte şi la crucile basarabene. Caşi 'n Transilvania, unde ea s'a lămurit, se constată din redarea în relief a Răstignirei, pe care ortodocşii o zugrăvesc numai. Crucile de piatră apar şi prin material şi prin întrebuinţarea unor anumite culori de predilecţie apusană mai evident sub această influenţă. Ar fi, în

---

[1]) Tzigara—Samurcaş „L'art du peuple roumain", Génève 1925 pp. 25—29.

[2]) Reprodus de Tzigara, op. cit. p. 27.

[3]) Una reprodusă la Tzigara, op. cit., p. 27.

[4]) Idem, p. 45.

[5]) Idem.

Basarabia, o influenţă venită din Galiţia, unde apar monumente similare, ca şi 'n alte regiuni ale Poloniei şi Ukrainei de Nord. Influenţe galiţiene asupra artei religioase moldoveneşti au mai găsit unii în folosirea clopotniţelor greoae de deasupra pridvoarelor la bisericile din ultima epocă a artei moldoveneşti.

Crucile de lemn şi de piatră din Basarabia nu prezintă o valoare deosebită artistică — ele nu sunt lucrate cu măestria troiţelor „valahe", — nici istorică, fiind de dată recentă. Aparţin însă monumentelor poporului românesc şi deci trebuiau pomenite în studiul de care ne ocupăm, pentru că redau o latură a spiritului plastic al acestui popor.

P. Constantinescu-Iaşi

Vrajă.

Implor mereu, zadarnic, uitarea să te'nghită,
Vrând chipul tău din mintea-mi să fie pururi şters;
Dar alba ta făptură mi-e'n ciudă amintită
De tot ce-i chin în lume şi drag în Univers...

Natura scalzi în farmec, otravă şi iubire;
Dai vieţii poezie, durere şi mister;
Cuprinzi în chip şi suflet demonica'nfrăţire
A tot ce leagă inimi în lanţ nerupt de fier...

Văd dulcea ta privire, ce fură luciul mării,
Mă arde făr'astâmpăr, seninul lor aprins;
Fiinţa mea voi da-o, în locul tău, uitării
Şi ţie, rob deapururi, m'oi prosterna învins...

C. In.
Vórăncău — Soroca.

La mormântul mamei.

Fug anii ca gândul şi nu mai revin
Să verse în piept mângâiere.
De dor şi tristeţă mi-i sufletul plin,
Dar sufăr şi rabd în tăcere.

Mormântul la care adesea mă duc
E mut ca şi piatra din stâncă;
Un cântec de cuc, monoton şi năuc,
Doar tulbură pacea adâncă.

Pe crucea plecată de ploi şi de vânt
Imi razim des capul ferbinte;
Dar nimeni nu-mi spune un singur cuvânt:
Tăcute-s mormintele sfinte.

O mamă, eu iarăşi la tine-am venit,
Să-ţi cer un cuvânt de'ndrumare;
De grea suferinţă mă simt obosit
Şi caut la tine scăpare.

Invaţă-mă, maică, ce cale s'apuc,
S'ajung la lumina cea vie?
Şi'n calea cea nouă, cu ce să mă duc,
Să-mi râdă norocul şi mie?

Căci n'aş vrea ca dorul şi chinul de azi
Să-mi facă din spini o cunună!..
De-ai şti, o măicuţă, durerea să-mi scazi,
De-ai şti să-mi redai voia bună!..

Dar totu-i tăcere... Doar vântul zglobiu
Se joacă cu iarba sub cruce...
Şi eu plec mâhnit, tot pe drumul pustiu,
Ce doar la pustiu iar mă duce.

Patty Mocanu.

Pierdut fără veste.

Dumitru se oprea la fiecare vitrină. Cu aceiaş curiozitate privia la ciorapii fini de dame, la batiste, la albituri, la cărţi, la tacâmuri şi zâmbia la manechinele gătite în pardesiuri, cu pălării mari, cu buze şi obrajii boiţi. Aceste manechine cu ochii bulbucaţi îi aminteau şirul de plăceri petrecute în ultimele două nopţi cu frumoasele necunoscute din acest oraş sgomotos, unde venise cu colonelul său şi cu alţi camarazi în interes de serviciu.

Era obosit de dogoreala înăbuşitoare a soarelui de Iulie, de nopţile nedormite, obosit de drumul lung; totuşi orele libere până la plecarea trenului vroia să le întrebuinţeze frumos.

Cum frumos?

Vroia să vadă toate minunăţiile oraşului strein, despre care zise atâtea de când era soldat.

Ştergându-şi sudoarea de pe frunte, trecea Dumitru din stradă în stradă, lăsând urme greoaie pe cimentul înfierbântat.

Şi cum păşea agale, se pomeni deodată într'o stradă largă, cu porţi elegante, în urma cărora se înălţau clădiri frumoase.

Dumitru se opri uimit.

— Ce frumuseţe! Ce frumuseţe! exclamă el.

Unele palate se ascundeau misterios în frunzele de viţă sălbatecă, altele în trandafiri altoiţi şi alte plante agăţătoare, pe care Dumitru nu le cunoştea, altele erau umbrite de plopi înalţi de stejari stufoşi sau de brazi spinoşi, iar altele străluceau la soare în toată măreţia lor, mândrindu-se numai cu straturile simetrice din faţă încărcate cu flori.

Dumitru privia la clădirile acestea frumoase ca în poveşti şi, într'adevăr, realitatea îi scăpă de sub picioare.

Incepu să viseze.

Abia păşind pe strada aristocraţilor în liniştea amezii, se credea şi el un prinţ mândru ieşit să se plimbe din vre un castel ca acestea, iar colo undeva pe o canapea de catifea purpurie

sau în misterul răcoros al crengilor de liliac înflorit, în iarbă moale, îl aşteaptă iubita lui prinţesă cu ochii albaştri, cu păr de aur, cu sâni rotunzi, palpitând sub mătasea fină şi pietrele scumpe, îl aşteaptă cu braţe catifelate, cu zâmbet dulce... şi el va intra peste o clipă. El, Dumitru, înalt, sprinten, cu ochi de vultur, el prinţul din castelul fermecat va intra la prinţesa lui, sătos de iubire...

— Da de unde te luaşi pe aici, camarade?—răsună deodată o voce grosolană la spatele lui Dumitru, — şi o mână grea i se lăsă pe umăr.

Surprins în cele mai frumoase momente ale fantaziei lui, Dumitru tresări şi se opri brusc. In faţa lui rânjea o nămilă de om cât o zi de post.

— Cine eşti dumneata? Ce vrei?—întrebă Dumitru necăjit

— Pare-mi-se eşti din România, măi frate, nu-i aşa? — întrebă streinul într'o moldovenească curată.

— Aşa e, sunt din România, dar ce, cunoşti locurile, ai fost pela noi? — întrebă şi Dumitru la rândul său, ştergându-se întru câtva prima impresie de neplăcere.

— Le cunosc bine! —vorbi streinul devenind mâhnit. Sunt doar Moldovan, măi frate, din Basarabia! Am crescut acolo, am avut părinţi, am avut iubită...

— Ei, şi-apoi dece stai aici? Dece nu te întorci la ei?

— He, he, dece nu mă întorc la ei! —rânji iar streinul. Nu mă întorc, căci nu mai sunt „ei". Părinţii morţi, iubita măritată, ce rost ar mai avea un invalid mai mult în ţara mea? Sunt destui nenorociţi şi fără mine acolo...

— Dar aici îţi e mai bine între streini? — vorbi Dumitru plictisit.

— Cel puţin, aici eu sunt de mult folos compatrioţilor mei şi de aceea nu-mi voiu părăsi postul atâta timp cât voiu putea munci cu aceste două mâni pentru ei.

Dumitru zimbi.

— Cine o mai fi şi individul acesta? —se gândi el. De altfel se vede că e invalid şi a luat parte la război... munceşte pentru compatrioţi cu cele două mâni, aici între nemţi, he-he...

— Ce mă priveşti aşa, măi frate? Mă crezi cam... aşa... cam... ţicnit?.. Hai?..

— Nu, vai de mine, nu... se grăbi Dumitru.

— Haide să-ţi arăt, să vezi dacă nu fac eu bine pentru ai noştri.

Şi streinul înhăţă pe Dumitru de mână şi-l târî după el, cotind după un colţ al unei clădiri mari.

Trecu astfel câteva clădiri şi se opri în faţa unei porţi mari de fier, cu o tablă albastră deasupra. Pe tablă străluceau nişte litere mari, albe.

— Vezi? poţi ceti aici?—întrebă streinul, arătând spre talbă,

— Nu pot. E scris nemţesc...

— Nu pot nici eu să citesc, căci n'am învăţat nemţeşte, dar ştiu ce spune.

— Şi ce spune? — întrebă Dumitru curios.

— Aici este spitalul invalizilor de război şi este un compartiment mare numai cu invalizi din România; sunt mulţi chiar din Basarabia mea; iată pe cine caut eu să îngrijesc cât pot mai bine, căci sunt servitor aici, — vorbia streinul cu oare care mândrie.

— Haide să i vezi sărmanii, — continuă el — poate cunoşti pe cineva din ei. Tu de unde eşti?..

— Din Basarabia sunt şi eu...

— Aşa! Atunci haide mai repede, haide!

Dumitru şovăia. Ce-ar putea să vadă el în spitalul invalizilor? Lume nenorocită şi atâta tot. Să caute n'avea pe cine. Avusese el cândva un frate, dar acela murise demult în război, chiar în primele lupte. Pe alţii nu cunoştea. Ce era deci să caute în spital?

—Nu vrei să duci o rază de lumină, o veste dulce din patria noastră la nişte suflete osândite pe nedrept? — întreabă servitorul desamăgit, văzând nehotărârea musafirului său.

— Ba da, merg, cum nu! Haide să-i văd!

Servitorul împinse portiţa grea şi făcu semn lui Dumitru să intre. O greutate neînţeleasă îi învălui sufletul, se aştepta par'că la lucruri triste. Străbătu o alee de brazi şi se opri într'o anticameră încăpătoare a unei clădiri mari, unde îi izbi un miros greu de medicamente.

— Să luăm camerele dearândul, să trecem prin toate, — vorbi servitorul.

— Bine, cum ştii...

Şi trecând din cameră în cameră, Dumitru văzu lucruri îngrozitoare, care nici prin vis nu-i treceau cândva.

Invalizii de război! Ce nenorocire! Ce nenorocire!

In camerele acelea largi erau paturi multe şi pe fiecare câte un om nenorocit. Imbătrâniţi, cu pielea neagră întinsă pe oase, erau mai degrabă numai o imagine omenească. Unii orbi, cu semne îngrozitoare pe faţă, alţii fără mâni, alţii fără picioare, erau toţi jertvele vii ale torturei, a animalităţii oarbe... Erau jertvele greşelii omeneşti, cari îşi aşteptau sfârşitul.

La vederea lui Dumitru, în uniformă de soldat român, în mintea zdruncinată a nenorociţilor nu se trezia nimic. Abia ici, colo, îl întreba cineva de unde este şi, când Dumitru răspundea, ei numai clătinau din cap, indiferenţi şi desamăgiţi.

Inspăimantat, palid, privia Dumitru la această grozăvie. Mirosul greu de spital îl înăbuşia. I se făcea rău.

— Să ieşim, — şopti el servitorului.

— Bine, iată-ne chiar am şi ajuns în ultima cameră.

Dumitru văzu uşa larg deschisă, recunoscu dincolo anticamera pe unde intrasă şi porni grăbit spre ieşire.

— Ce cauţi pe-aici, măi Române soldăţele? — se auzi deodată o voce hodorogită.

Dumitru trăsări. Dece nu ştia nici el. Căută instinctiv cu privirea patul de unde i se vorbise. Era un nenorocit pe un pat, lângă uşă. N'avea picioarele de sub genunchi şi mânile dela cot. Părul îi era alb şi faţa încreţită.

— De unde eşti? Vină mai aproape! Vină! — îl chemă invalidul.

— Sunt din Basarabia, — vorbia Dumitru apropiindu-se.

— Basarabia?! Ţara mea săraca! Şi eu sunt din Basarabia! Am crescut acolo, am trăit, am fost fericit! Spune-mi, măi soldăţele, spune-mi ceva de pe acolo!

Două lacrimi îi străluciră în ochii negri, frumoşi odată. Privia cu nesaţ la soldatul român, în care îşi revedea propria sa tinereţă, acasă, pe locurile scumpe, cari erau pierdute în trecut...

— Şi de unde de loc eşti, măi soldăţele? — întrebă invalidul curios şi totodată silindu-se să-şi amintească par'că ceva.

— Sunt din judeţul Orhei din satul Isacova.

— Din Isacova!? Cunoşti atunci oamenii? Ii cunoşti pe mulţi, hai? Satu-i mare?

— Ii cunosc pe toţi, — răspunse Dumitru palid, privind la invalid foarte atent.

— Cunoşti pe Andrei Novac, pe tata îl cunoşti? Mai trăieşte?

— Cum, eşti Gheorghe!? Bădiţa Gheorghe?! — strigă Dumitru ca în aiurire, înţelegând acum dece îl durea privirea atât de cunoscută a acestei fiinţe nenorocite.

— Da, da, eu sunt Gheorghe Novac, dar cine eşti? — întreabă invalidul nespus de turburat.

— Of, bădiţă, bădiţă, eu sunt Dumitru Novac, sunt fratele matalei... bolborosia Dumitru,îngenunchind lângă patul nenorocitului său frate.

Braţele ciunte ale invalidului se întinseră şi fraţii se îmbrăţişară. Lacrimi amare le ardeau ochii şi suspine mute le sfâşiau piepturile.

Orbii din acea cameră îşi ciuliră urechile, privind în gol, ciunţii cu capetele plecate îşi ştergeau lacrimile cu cioturile mânilor. Se făcu o tăcere apăsătoare.

Disperarea, suferinţa planetară triumfa asupra sufletelor.

— Mama, tata trăesc? Nu mi-ai spus...

— Trăiesc, bădiţă, trăiesc toţi, numai mata ai murit... Am primit o singură scrisoare, după ce ai plecat la război. Spuneai că sunteţi în ajunul unei lupte mari. După asta n'am mai avut nici o ştire dela mata. Am scris noi, am făcut cercetări, nimic. Ai fost pierdut fără veste. A plâns mama, a plâns şi în cele din urmă am început să te uităm...

— Şi Liza, ce-a făcut Liza nevasta-mea?

— Liza... — Dumitru şovăia.

— Spune, dragul bădiţii, spune tot, nu te teme, tot una eu sunt mort.

— Ei bine, Liza s'a stricat cu soldaţii ruşi, s'a făcut o rea.

Invalidul tăcu. In minte îi apăru într'o clipă toată viaţa lui atât de lungă şi tot odată atât de scurtă.

Işi văzu copilăria fericită, cu cireşii înalţi şi nucii stufoşi dela vie, cu şcoala zgomotoasă din sat, cu apa Răutului, cu prinsul peştelui şi cu atâtea nimicuri pline de fericire... Veni apoi epoca de flăcău... Of, ce bine-i sta! Inalt, sprinten, cu părul negru, cum le plăcea la fete, la horă îl invidiau toţi... Căsătoria cu Liza, cea mai frumoasă fată din sat. Eh, Liza lui scumpă, Liza! M'a crezut mort şi s'a făcut o rea.

In urmă de tot veni mobilizarea... Afurisită zi! De-atunci i s'au început nenorocirile. Indată ce l-au mobilizat, l-au şi dus la front. In prima luptă căzu prizonier. Acolo... foame, frig, muncă silnică, mizerie şi dor de casă... De patru ori a încercat să fugă în România, dar a fost prins, chinuit aspru de fiecare dată, până în cele din urmă i s'au tăiat mâinile şi picioarele. Atunci a înţeles cât de zădarnice i-au fost toate sforţările...

Acum era bătrân, alb, deşi abia trecuse treizeci de ani, era mort pentru ţara lui...

— Şi zici că Liza mea s'a stricat cu soldaţii ruşi?.. întrerupse invalidul.

— Da, bădiţă, ea te-a crezut mort...

— Aşa i, aşa-i, sunt mort...

Multe întrebări, răspunsuri, povestiri neterminate, vorbe fără şir între cei doi fraţi. Şi cine ştie când s'ar fi terminat această convorbire dureroasă, dacă ceasul n'ar fi vestit ora şase, când Dumitru trebuia să se grăbească la datorie.

— Hotărît, bădiţă, nu vreai să mergi acasă? — a vorbit Dumitru cu vocea stânsă. — Mai gândeşte-te, poate că ai să ai trai mai bun.

— Am gândit destul. Cine m'a nenorocit, acela să mă îngrijească. Ce să fac eu acasă? Acum e cu neputinţă întoarcerea mea. Jură-mi mai bine, dragul bădiţii, că-i vei lăsa pe ai noştrii să creadă în moartea mea. Nu le vei spune nimic din cele ce ştii. Imi juri, nu-i aşa?

— Bine, bădiţă, îţi jur, dacă mata vrei.

Se îmbrăţişează din nou şi rămaseră o clipă înmărmuriţi. Deodată Dumitru se smulse din braţele ciunte ale invalidului şi fugi spre ieşire. Un urlet de disperare şi suferinţă îl urmări până departe în stradă.

— Vai de mine, vai de mine! — bâlbâia Dumitru, palid, buimăcit, fugind cât îl ţineau picioarele spre gară, unde, de sigur, îl aşteptau ceilalţi soldaţi.

— Vai de mine, unde-i adevărul?! Unde-i dreptatea?! Dece sufere lumea!? Cine răspunde?! Of, bădiţă, răzbunare, răzbunare, răzbunare!!.

Iar urletul acela de disperare din spitalul invalizilor îl urmărea ca o nenorocire pe bietul Dumitru şi-i ardea sufletul.

Elena Dobroşinschi

Zorema

(Poemă)

La Ratz-Poli, craiu de nomazi violiști,
Al său favorit se ivește,
Cu mută durere a ochilor triști.
Oftând din adîncuri, grăește:

— O dragă maiestre, de-un dor'năbușit
Mi-e sufletul ars de iubire
Mi-e totul — povară. Mi-e traiul rănit.
Năuc, rătăcesc în neștire.

Căci ochii Zoremei, cei fără perechi,
Mă tot urmăresc ca păcatul.
Imi sună iubitul ei glas în urechi...
Cutreer, de când, tot regatul;

Dar pace nu pot să găsesc nicăeri,
Și, vai, deznădejdea mă'nghiață.
Maestre. Fă capăt nespusei dureri,
Zi vorba de moarte sau viață!"

Bătrînul scripcar se tot uită mirat
La ochii'nfundați de durere:
— Hei, Ioji! Ce naiba? Ori ce ești? bărbat?
Să-ți stoarcă plînsori, o muere?

Eşti prinţ al viorii! Slăvitu-ţi arcuş,
O tainică vrajă'mpresoară.
Stau inimi să moară sub divu-i urcuş,
Rîd ochii, când tainic coboară...

Dar inima fetei i-un mare mister.
Nu-i scripcă s'o porţi după toană.
E mîndră, cu nazuri, pe mulţi, cavalere,
I-a frînt cu-a privirii prigoană.

Mai ştiu ce visează? Vre-un prinţ rătăcit,
Se vede, aşteaptă şi cere
Ca schiptrul şi tronu-i de veacuri slăvit
Să-i pună, supus, la picere...

„Atîta pot face: Să spun c'o sortesc
De soaţă, acelui mai mare,
Acelui, ce'n cântec şi sfânt şi lumesc
Pe toţi să-i întreacă, e'n stare.

Ridică-ţi dar fruntea şi nu fii nerod
Şi du-mi-te'ntins — hodineşte.
Te ştiu al viorii slăvit voevod,
Ci soarta izbînzii tocmeşte."

II

Bătrânul îşi chiamă odorul în cort.
— Zoremo! Te faci răpitoare!
E timpul de grijă de-acum să ţi port.
Nu-i bine, stingheră, o floare!

Ascultă, fetico! Eu vreau să-ţi croesc
O soartă de mîndră crăiasă.
Eu vreau ca lui Ioji, scripcarul crăesc,
Să-i fii tu soţie aleasă.

El tron e de daruri. De cer înzestrat,
Şi scripca o poartă, ca mine.
Cu aurul se joacă. Cu sufletul bărbat;
Mai darnic şi bun, ca ori-cine!"

— Acesta-i ursitul ce-mi dai, însfîrşit?
Ce ochii îşi udă? Cobzarul!
Bărbat de ar fi, el m'ar fi cucerit
Cu sila, cum duci armăsarul!"

— Nu fii năzuroasă! De frică vei şti!
Harapnicul uite-l — slăvitul!
Voinţa mi-e lege! De va izbândi
In cântec, — acesta-i ursitul!"

Ea dîrz îl măsoară din cap la călcâi:
— „M'ameninţi cu biciul, voinice!
De mică mă creşti şi eşti omul dintâi
Ce vorbe de-acestea îmi zice.

Dar soaţă să fiu unui biet teleleu!
Mai bine în Tissa'nnecată.
Pe trupu-mi stăpîn eşti, pe inima-mi eu
Stăpînă deplină sunt, tată!"

Și ese cu fruntea semeață, pe sus
Și viforul ciudei o mînă.
Sălaşul întreg se închină, răpus,
Când trece prin el, ca o zînă.

Dar Ratz, ca bujorul, de ciudă, păgîn:
— Auzi! ce cuvinte să-mi zică!
Mai bine-o lăsam în palatu-i bătrîn,
De unde o răpiră, de mică“...

III

Vueşte văzduhul de freamăt focos,
Căci vine a zilei pornire,
Când toți cântăreții lupta-vor setos
Drept preț a Zoremei zâmbire.

In fața întregului vajnic şălaş
Stă Ratz şi se sprijină'n dreapta,
Pe-un jeț mai înalt, iar în juru-i trufaşi
Artiștii stau toți și aşteaptă.

Zorema întinsă pe-un mîndru covor
Se uită, cu ce nepăsare!
Ai crede că nici n'o atinge ăst zor,
Ast freamăt de dor și-aşteptare...

Un semn face Ratz din inelul lui drept
Și apucă vioara, mezinul
El scoate din scripcă oftări, ca din piept,
Cântând, el își varsă tot chinul.

Apoi zic pe rând, alintaţii copii:
E-un vifor de sunete clare,
E-o volbură'naltă de dulci armonii,
De chiot, de joc şi fanfare!

De-o dată un tînăr apare semeţ,
Cu scripca, frumos ca un mire.
E Ioji. E palid, tăcut şi măreţ,
Cu foc topitor în privire.

Şi'ncepe să cânte. Nu-i cânt omenesc,
Nu-i scripcă de lemn din sutime:
Din lemnul cel mort, cu 'n cânt îngeresc
Vrăjeşte uimita mulţime.

Intregul alean al sărmanei făpturi,
Tot dorul şi zbuciumul gliei.
El cântă slăvit, ca din sute de guri,
Zburând pînă'n nimbul Tăriei.

Toţi tac aiuriţi şi îşi şterg pe furiş
Vii lacrămi ce'ncet se strecoară.
Dănciuci, gură-cască, ascultă morţiş,
Ochioase, de-alean stau să moară...

Şi tabăra'ntreagă, valuri de strigări,
Stă mută acum de-admirare.
Tăcere e'n ramuri şi pasărea'n zări
Atrasă-i de'nalta cântare...

IV

Tăcu cântărețul; un vifor nespus
De chiote-l prinde de-odată.
El fruntea cea pală își șterge, supus,
Zâmbind, se închină la ceată.

Iar Ratz i se aruncă în brațe, voios:
— Ești crai al cântării! A ta e!"
Și lung îl sărută și-l strînge duios,
Sub dulcea lumină bălae.

. . . .

Zorema? Cu ochiul batjocoritor
Grăi: „Vrei răsplată? Cânți bine!"
Apoi la picioare-i aruncă ușor,
O pungă de scumpe țechine.

Un freamăt de ciudă atunci a pornit
Din sînul năvalnicei cete.
Ratz-Poli se'ncruntă și tună, rănit:
— A ta e Zorema, băete!"

Dar dînsa, cu pieptul înalt, volburat,
Cu gene de fulgere pline,
Voinicului palid îi strigă'nciudat:
— Să nu vii, căci vai e de tine:"

Iar Ioji s'avîntă s'o prindă, viteaz;
Dar ea scoate biciul, hoțește,
Și crunt îl izbește pe smeadul obraz.
O dîră de sînge sbucnește.

El stă ca de stană, apoi fulgerând
Din ochi, el işi varsă veninul.
Din brâu scoate junghiul şi-l vâră, gemând,
In pieptul ei fraged, ca crinul.

Ea cade ca spicul lovită, răcnind
Se zbate sărmana, pe spate.
Se luptă cu groaza durerii, scrâşnind —
Ce pieptu-i năvalnic străbate.

Işi strânge puterea din urmă... uşor,
Un zâmbet prinos îi aduce.
Cu părul opreşte al rănii izvor
Şi'o lacrimă 'n ochi-i străluce.

El stă ca trăsnit. Ingenunche şi-apoi,
Oftând, îi atinge obrazul,
Curg lacrămi amare din ochi-i şiroi.
Ea-i prinde, în şoapte, grumazul:

— O iartă amele trufii ficioreşti!
Când te milogeai, ca o fată,
Credeam că eşti pleavă. Dar şoim văd că eşti.
Ah! soarta mi-am frânt-o de-odată!

Acum văd, Ioji, — eşti dîrz şi bărbat.
Obida să speli ştii în sânge.
O dragul meu Ioji, al méu adorat,
Te las, şi-a mea inimă plînge...

Şi cât mi-e de sete de viaţa dintâiu,
Cu tine să fiu fericită!
Dar viaţa se stinge. Adio! Rămâi!
Gândeşte la biata-ţi iubită...

. . . .

Să vii la mormîntu-mi cu flori de bujor,
Cu izmă şi blândă muşcată,
Şi-mi cântă focoasele-ţi doine de dor,
Să dorm pe vecie 'mpăcată!...

— Zoremo, iertare! iertare îţi cer!„
Şi Ioji, gemând, se prăvale,
Ca trunchiul lovit de năprasnicul fier...
Toţi ochii aprinşi sunt de jale.

De-odată un tremur prin corpul crăiesc
Al fetei, străbate. Şopteşte,
Oftează şi duhul îşi dă fecioresc,
Iar tabăra'n plâns izbucneşte...

Sergiu-Victor Cujbă

MELEAGURILE LUI ŞTEFAN CEL MARE

„Acest colţ al pământului meu natal este doar o mică vatră a frumuseţii şi bogăţiei Moldovii; ca să le cunoşti cu deamănuntul şi să le admiri, trebuie să vizitezi mânăstirile de pe valea Orheiului, sau şi mai bine, să treci Prutul şi Siretul, ca să vezi munţii Neamţului şi ai Piatrei, împreunarea Bistriţei şi a Siretului; într'un cuvânt să vizitezi locurile slăvite prin isprăvile lui Ştefan cel Mare".

Al. Sturdza
(în timpul şederii la Chişinău)

Boeri moldoveni de peste Prut.

In Basarabia, care a făcut trup plin cu Moldova, au fost nenumărate şi întinse aşezări boereşti, cu gospodării temeinice, cu moşii de zări hotărnicite, cu proprietăţi întărite prin urice, scrise cu cerdacuri de diaci şi zălogite cu peceţi mari de ceară.

Erau aceşti boeri moldoveni mari dregători la curţile domneşti, vajnici în lupte, iubitori de neam, temători în credinţă şi păstrători de datini. Ei au lăsat, din sute de ani, în urmaşii contemporani nouă, dragostea de moşie şi de limbă. Boerii moldoveni sunt acei cari au păstrat sub întreaga stăpânire rusască, timp de 106 ani, graiul românesc şi credinţa în trăinicia unui neam, cu obârşii adânci în glia strămoşească.

Familiile boereşti din Basarabia se trag, cele mai multe, din strămoşi aşezaţi între Prut şi Nistru, sub lungile domnii ale lui Alexandru cel Bun şi Ştefan Cel Mare. In deosebi boerii moldoveni erau răsplătiţi, după iscusinţă în răsboaie, cu întinse moşii de-alungul Nistrului, unde se stabileau ca nişte străjeri împotriva vrăjmaşilor de la răsărit. Ei au statornicit la malul fluviului acele chezăşii româneşti, cari au dăinuit până'n vremurile noastre. Aşa se explică rostul multor boeri aşezaţi în judeţele de graniţă: Soroca, Hotin şi Orhei.

Pe vremea bătrânului Alexandru cel Bun, Basarabia era foarte puţin locuită. Satele erau la aşa depărtare, că zile întregi mergeai până întâlneai unul. Aceasta pricină îngăduia numai trei pârcălăbii: a Hotinului, Cetăţii Albe şi a Chiliei. Târziu, cu sporirea populaţiei, se întocmeşte părcălăbia de Orhei şi Soroca. Infiinţarea acestor dregătorii înmulţi numărul boerilor la cari veniră adaus vestiţii „Codreni" din Ghigheci. Istoria Moldovii aminteşte numeroase familii de „Codreni" cu rost însemnat. Nistor Ureche primi dar de la Aron Vodă satul Bărboşi pe Jalpug, în sudul Basarabiei. De pe Cogâlnic se ridică, pe la 1625, un diac, întemeietorul familiei Kogâlniceanu. Din hotarele dinspre

Tătari se ridică familia Cantemireştilor, din care fostul serdar Constantin Cantemir ajunge domn. Din familia Stroici din jud. Hotin se desprinde vistierul Simion Stroici, a cărul moşie Grozinţi o lasă danie nepotului săn Miron Barnovschi, ajuns mai târziu domn al Moldovii. Familia Movileştilor avea întinse moşii prin Soroca şi Orhei. Târziu, cu sporirea populaţiei Basarabiei, se'ntocmeşte pârcălăbia de Lăpuşna, Orhei şi Soroca.

Pe la 1600 un căpitan Donici stăpânea Siţeneştii, Găteştii, Verpca, Pituşca, Vărzăreştii. Un Ignat Ciogolea, pârcălab de Orhei pe la 1603, întemeiază familia Ciogoleştilor, — având proprietatea moşiei Şipoteni. Dintre boeri izbucni isteţimea şi vitejia lui Steţcu, mâna dreaptă a voevodului Ştefan Tomşa. Pe la 1660, boerul spătar Costachi Moţoc cumpără întinse moşii între Prut şi Nistru, iar în ţinutul Hotinului familia Bucioc cumpără moşia Costeşti „cu Hileşti şi loc de moară".

Pe timpul domniei lui Vasile Lupu se'ntinde în Basarabia familia Cantacuzineştilor, a cărei urmaşi, deposedaţi astăzi, întâlnim încă. Un boer putred de bogat era Mihalcea Hâncu, cu întinse proprietăţi în apropierea Chişinăului. De la el se trage, negreşit, târgul Hânceşti din judeţul Lăpuşna. Acest Hâncu, pe la 1671, porneşte o răscoală împotriva Domnului, care nu vroia să întroducă la curtea domnească pe boerii din Lăpuşna şi Orhei. De la această răscoală a rămas până în zilele noastre vorba: „Vodă vrea — Hâncu ba!".

Din pricină că Moldova dintre Prut şi Nistru era, în permanenţă, teatru de lupte, mulţi boeri s'au retras din aceste locuri, cumpărându-le alţii proprietăţile. Dintre aceştia o doamnă Moruzi, din neamul Roset, avea moşia Zevedenii din Soroca şi era în judecată cu păhărniceasa Maria Panoitoaia, pentru moşia Sângerei din Bălţi. Moruzoaia avea zapis dela Vasile Lupu asupra moşiei Cocorozeni din districtul Orheiului. Domniţa Rallu Callimachi avea moşia Teleneşti-Orhei, iar logofătul Constantin Balş avea Ţipliceşti din ţinutul Soroca şi purta judecată cu Domniţa Catinca a lui Nicolae Vodă Caragea, pentru moşia Nistoreştii. Pământul dintre Răut şi Nistru era proprietatea lui Alexandru Moruzi, care pune stăpânire pe moşiile Zevidelele, Heciul şi Bilicenii a boerului moldovan paharnicul Iordachi Panaiti. Iordachi Can-

tacuzino cumpără moşia Stoicani din ţinutul Sorocei, dela răzăşii: Spânul, Rezmariţă, Goia, Zeucă, Ţăpuşel, Fotescu, Jalbă, Bocşa, Bogza. Familia Balş avea deasemenea întinse domenii în Basarabia: Văscăuţi, Vlădiceni, Vornovaţ, Noua Suliţă, Lopatinţi din ţinutul Hotinului, Climăuţi, Ciornoleuca, Izvoarele din ţinutul Soroca.

Boerii din stânga Prutului, cari îndeplineau şi rolul de străjeri ai graniţei răsăritene, aveau o mare trecere la conducerea Ţării.

Şi această putere au ştiut s'o păstreze şi după 1812, când năsăţioasa Rusie răpi jumătate din ţarina sfântă a Moldovii. A fost atunci, glăsuesc hrisoavele vremii, jelanie mare în Moldova. Mii de familii, şi din stânga şi din dreapta Prutului, s'au adunat la malul devenit hotar. Sunau clopotele tuturor bisericilor şi tânguirea lor se'mpânzia deasupra pământului despărţit. Plângeau fraţii de o credinţă, îmbrăţişindu-se. Bătrânii, cari îngrăşaseră cu sângele lor glia, îngenunchiaţi, o sărutau şi-o îndestulau cu lacrămi. Şi s'a tălăzuit durerea aceasta săptămâni după săptămâni, lună după lună şi dragostea de neam şi moşie s'a cimentat atunci şi mai de neînvins în sufletele moldovenilor, hotărâţi se rămâe în ţinutul răşluit. Luni de zile a ţinut exhodul moldovenilor cari n'au vrut să rămâie sub noua stăpânire. A rămas însă o tagmă de boeri, care a ţinut un secol trează conştiinţa românească şi spre acesti boeri, cu gând înlăcrămat, ne îndreptăm acum.

Crezând că va domoli durerea moldovenilor, ţarul puse în fruntea administraţiei basarabene pe Scarlat Sturdza, care de mult era stabilit în Rusia, unde avea rangul de General de brigadă. Apoi, o serie de înlesniri veniră să momiască pe moldoveni: iertarea dărilor pe 3 ani, scutirea populaţiei de serviciul militar pe 5 ani, judecarea pricinilor după pravilele moldoveneşti, etc. Aceste înlesniri s'au prelungit până la 1874, de oarece pentru ele duceau inimoasă luptă boerii moldoveni. Stăpânirea rusască, dându-şi samă că boerii ţin, în massa moldovenilor, făclia aprinsă a naţionalismului, încearcă să-i atragă. Ţarul întări toate privilegiile şi drepturile, cu cari se puteau justifica boerii, pe cari îi primi în tagma nobilimii ereditare ruseşti, *acordându-le privilegiile acestei clase. Basarabia alege un „mareşal al nobilimei",*

care totdeauna era un moldovan, iar fiecare district alegea, pe 3 ani, un mareşal al judeţului. Boerii moldoveni se acomodară cu aceste dregătorii, nu din ambiţia unor măriri, ci urmărind numai interesul de a fi de folos populaţiei moldoveneşti. Iar când, după moartea ţarului Alexandru Pavlovici la 1825, urmară Nicolai I, Alexandru al II-lea, Alexandru al III-lea şi ultimul ţar Nicolae al II-lea, cei mai nestăpâniţi opresori ai moldovenilor, boerii se întăriră în lupta pentru drepturile strămoşeşti şi, neînfricaţi, ţineau, dârji, piept încercărilor de rusificare.

In inimile acestor boeri moldoveni, cu cât apăsarea era mai grea, cu atât mai puternic clocotia sângele străbun. Din averea lor, din legăturile lor sociale, din puterea lor faţă de pătura moldovenească, boerii făcut-au dig de rezistenţă împotriva cinovnicilor rusificatori şi a polcovnicilor mânuitori de cnut. Nu era val să nu să fărâme de credinţa lor în dreptatea neamului, nu era ameninţare să nu fie respinsă cu demnitatea şi mândria moştenită... Ruşii, aduşi de pofte pe acest tărâm, tremurau la numele de ţar—boerul moldovan, în faţa ţarului, rămânea stejar neclintit, ştiind că-şi are înfipte rădăcinele în pământul unde odihnesc strămoşii, iar fruntea sub un cer, frumos cum altul nu-i, fiindcă acopere ţara lui, fiindcă albăstreşte deasupra vetrei părinteşti.

Care rus, oricât de puternic ar fi fost, ar fi îndrăznit să trimită ţarului un răspuns asemănător celui dat de boeroaica Leonard de la Cubolta? Această doamnă Leonard avea numai la Cubolta, în judeţul Soroca, unde trăeşte şi azi, 21.000 desetine de pământ, o vie şi o pivniţă, unde puteai rătăci printre butoae cât casa, din care vinul se trăgea cu ajutorul unui motor electric. Deşi îşi petrecea viaţa la moşie, cumpărase totuşi la Petersburg palatul prinţului Iurevschi, cu tot mobilierul aflat în el. Printre lucruri se aflau multe din acelea ce încântase copilăria ţarului Nicolai al II-lea. Dorind să între în stăpânirea lor, ţarul trimise într'o zi pe mareşalul palatului să le cumpere. Atunci moldovanca Leonard răspunse, mândră în supărarea ei: „Leonard nu vinde lucruri, chiar când vrea să le cumpere ţarul... Dacă ţarul vrea, pot să i le dăruesc"... Asemănător de dârz s'a arătat odată ţarului Alexandru al III-lea boerul moldovan Crăciunescu de la Cahul. Intrebat ce trebuinţe mai au în Basarabia, Crăciunescu răspunse: „Avem nevoe de şcoală moldovenească, Măria Ta."

Riposta înlemni anturajul ţarului, dar ţarului îi plăcu dragostea moldovanului faţă de neamul lui şi-l dărui c'o tabacheră de aur, cu chipul încrustat cu pietre preţioase.

Cu asemenea boeri moldoveni, se fălia poporul basarabean. Iată ce scrie în „Curierul Românesc" din Ianuarie 1830 căminarul Dumitrache Pastiescu: „In Basarabia din rumâni este D-l titular sovetnic Constantin Stamate, bărbat literat, cinstitor de oameni învăţaţi, sârguitor spre luminarea neamului său, care are tălmăcite şi nu conteneşte de a tălmăci alese istorii pentru întocmirea moravurilor celor bune, fabule, romanţuri, versuri, ce se numesc versuri albe, versuri împleticite, versuri drepte şi alte frumoase istorii. Rumâni cari aduc cinste neamului nostru cu învăţătura şi caracterul lor cel cinstit sunt încă şi d. mareşal Alecu Leonard, d-l Vasile Catâche şi d. Costache Tufescu".

Un mare moldovan era boerul Ion Catargi dela Cobâlnea, (Soroca.) Avea cel mai însemnat grad la curtea din Petersburg, era „sfătuitorul intim al ţarului", în afară c'a fost ales, în mai multe rânduri, mareşalul nobilimei basarabene. In palatul dela Cobâlnea să vorbia numai moldoveneşte. In odăi nenumerate avea rafturi cu cărţi rare, după valoarea de astăzi, întreceau suma de 12 milioane lei. Soţia lui Ion Catargi Olga, era o mare naţionalistă şi o mare filantroapă. Purta corespondenţă cu Regina Elisabeta — poeta Carman Sylva — şi avea un portret al ei în ulei, în mărime naturală. Olga Catargi păstra legături strânse cu vechiul Regat, căci o întâlnim la 1913 comunicând Academiei Române un hrisov depe vremea lui Ştefan cel Mare, datat la Suceava la 2 Octombrie 1487.

Aflând Olga Catargi, acum 25 de ani, că'n satul Cotiujenii Mari se află un învăţător, Ilarion Calistru, care învaţă elevii să spună fabulele lui Donici şi se cânte româneşte „Tatăl Nostru" şi „Sfinte Dumnezeule", a intervenit la primul Ministru Stolypin şi l-a mutat la Cobâlnea să'nveţe şi pe alţi copii moldoveneşte. Se vede de aici câtă dragoste avea pentru limba românească şi, mai ales, câtă putere avea la conducătorii ţării. Intr'adevăr, vrednică urmaşă a boerilor din trecut. Faptele ei amintesc pe Constantin Vodă-Mavrocordat, care, primind de la Vel-Căpitanul de Soroca Iliaş o scrisoare în greceşte, i-a trimis răspunsul: „...pentru ce ni scrii greceşte? Au să-ţi dăm noi logofăt să scrie româ-

neşte? Să-ţi cauţi logofeţelul să-mi scrii româneşte. Să nu-mi mai scrii greceşte“.

Un alt boer moldovan, mare latifundiar în ţinutul Sorocei era Aristide Casso. Fiul său, un mare jurist, a fost Ministru de Instrucţie în ultimele zile ale Imperiului şi a înzestrat oraşul Soroca cu numeroase şcoli secundare. Avea, la Ciuluteşti, un palat tixit cu cărţi şi lucruri de artă, din care nu lipseau numeroase tablouri de Rembrandt, Murillo, etc. Indrăgostit de pământul Moldovei, deşi a murit la Petersburg, a lăsat cuvânt să fie înmormântat în Basarabia. Astăzi, deasupra groapei lui dela Ciuluteşti, uitarea a sămănat buruenele celor pe care n'are cine să-i plângă.

Despre boerul moldovan Calmuschi s'ar putea scrie un studiu special, atât de însemnat a fost în viaţa întregii Rusii, nu nu numai a Basarabiei. Poseda, în nordul judeţului Soroca, moşia Horodiştea, iar în jud. Bălţi moşia Sângerei. Numai pământ arabil avea 14.000 desetine. La Horodiştea avea 3000 desetine pădure anume pentru vânat, pădure în care străluceau blănile epurilor albi aduşi din Siberia. Odată la o vânătoare, a înconjurat 800 hectare de pădure cu o plasă de frânghie, lată de 3 m. Familia imperială se simţia onorată să fie invitată de moldovanul Calmuschi, iar guvernatorul Basarabiei nu'ndrăznia să se aşeze pe scaun, până nu era de două ori poftit. Şi la Sângerei şi la Horodiştea avea poliţia lui specială, iar când ispravnicul venia să inspecteze poliţiştii, lăsa trăsura la poartă şi de acolo, prin ograda lungă de sute de metri, venia pe jos până la curte. Boerul Calmuschi aducea la Sângerei trupe de teatru, care jucau în moldoveneşte şi avea în serviciul său numai moldoveni.

O familie moldovenească însemnată era a boerului Vartic, scoborâtoare din acel Vasile Vartic, care, sub Petru cel Mare, s'a'nrolat în armata ţarului ca să lupte pentru cucerirea cetăţilor ocupate de Turci şi alungarea Tătarilor din Bugeac. Pe timpu domniei lui Vasile Lupu, un boer Vartic îşi întinse proprietăţile până la Soloneţ în jud. Soroca.

Ţinând să vorbim numai de boerii rămaşi la 1812 în Basarabia, printre cei mulţi nu poate fi uitat Vasile Bogdan dela Cuhureşti (Soroca), pe urma căruia a rămas o biserică şi un local măreţ de şcoală.

La Iarova (Soroca) locuiau boerii Vinogradschi. Unul era căpitanul iahtului Ţarului, iar o soră doamnă de onoare la palat. Boerul Nicolai Herjiu de la Napadova era dictatorul jud. Soroca; la Răduleni şi Timileuţi (Soroca) boerii moldoveni Meleghi şi la Prajila boerul Meleli, erau păstrătorii limbii şi a credinţei în ziua dreptei judecăţi. Familia Buznea dela Petreni, Damienovici de la Drochia, Teofil Antonevici dela Târnova (Soroca), N. N. Scordeli — care era şi un mare pianist — Ciugureanu de la Hotin, Zaharia Vizante şi Caravasile de la Cahul şi alte familii moldoveneşti erau împânzite în Basarabia, ctitorind şcoala, biserica şi credinţa strămoşească.

Boerul Cazimir, care avea proprietăţi la Cernoleuca (Soroca) şi la Edineţ (Hotin) era socotit ca unul dintre cei mai economi. Econom în sensul că nu risipia banul, dar ce frumoasă întrebuinţare dădea averii lui!... Zeci de copii de moldoveni erau bursierii lui în şcoli. Dela clasele primare, până la universitate, boerul Cazimir ajuta şi supraveghea pe tinerii moldoveni, iar în vacanţă, plăcerea lui mare era s'adune pe toţi bursierii la Cernoleuca, să stea cu ei la sfat şi să-i pună, în parcul bătrân, să-i cânte moldoveneşte.

Dar bunul şi liniştitul boer Vasile Stroescu, care ajuta cu banul lui nu numai şcolile moldoveneşti din Basarabia, ci şi pe cele din Ardeal? Aceştia au fost boerii moldoveni de peste Prut. Harnici, muncitori de pământ, neîntrecuţi crescători de vite, darnici în facerea de bine, boerii basarabeni trăiau în mijlocul poporului, pe plaiurile moldovene, de care erau îndrăgostiţi. Iarna, când munţi de omăt înălbeau întinsurile, în sănii trase de ca aprigi, boerii colindau Basarabia, stând, cu săptămânile, unii la alţii. Se ţineau sfaturi îndelungi, punându-se la cale izbânda intereselor româneşti. Se făceau vânători şi se înlănţuiau petreceri, de la care nu lipsia vestitul cântăreţ ieşan Lemiş. Urmând tradiţia moldovenească, curtea boerească era primitoare de oaspeţi şi de trecători necunoscuţi. Pentru aceştia din urmă fiecare boe avea o casă anumită, cât un hotel, unde putea oricine trage şi sta cât doria, masa trebuind s'o ia însă împreună cu stăpânul, care de multe ori nu-şi cunoştea oaspetele. Se pomeneşte încă în jud. Soroca despre boerul Teofil Antonevici de la Târnova, care, într'o zi, întrebă pe vecinul de masă: cine e domnul din coadă că-l văd de o săptămână la masă?

Aşa erau boerii moldoveni de peste Prut. Naţionalişti înfocaţi, iubitori de limbă românească, păstrători de obiceiuri moldoveneşti şi luptători neînfricaţi împotriva vrăjmoşului, ce urmăria desnaţionalizarea. Boerii de eri au fost bolta înstelată a năzuinţelor noastre.

Astăzi s'au îngropat toţi în trecut. Pârjolul lui 1917 a aşternut cenuşa peste frumoasele aşezări boereşti. Unde a fost o curte, a rămas o ruină, unde a fost un parc doar de-a mai rămas un copac stingher să sălăşlueascăn el ciorile...

In ochii celor cari au cunoscut pe boerii transpruteni, amintirea înfloreşte lacrămi. Acestei amintiri aprindem noi astăzi candelă...

Soroca **D. Iov**

Rugăciune

Coboară, Doamne, din senin,
Pe-ogoare pline de neghină,
Să seceri lanul de venin, —
In spice să aşezi lumină...

Când zarea cade în declin,
In toiuri grele de hodină,
Coboară, Doamne, din senin,
Pe-ogoare pline de neghină...

Ascultă glasuri de suspin
Şi ruga celor făr' de vină
Şi peste inimi ce se 'nchină
Coboară, Doamne, din senin!

Alfred Tibereanu
Com. Troian jud. Cetatea-Albă.

Cântec de cucoşi în lumina lunii

de **Siegfried von Vegesack**

Luna varsă luminoasa-i ceaţă
In întunecoasa coteneaţă,
Incât unii dintre cei
Mai nevârstnici cucoşei
Uluiţi se 'ntreabă:
— Tii!
Nu cumva sunt zori de zi?
Dau din aripi, se frământă,
Şi cu glas de trâmbiţi cântă...
Nedumerirea lor e adâncă:
Cum de nu s' aude încă
Scârţâit de uşi... vre-un şopot...
Sau dangăte de clopot?..

Continuă să cânte vitejeşte
Şi nu contenesc să se mire...
Apoi cântecul lor se domoleşte
Şi se stinge cu desăvârşire...

Găinile, însă, înţelepte,
Nu vor să se deştepte.
In adumbrita pace
Abia câte-un ochiu au deschis,
Şi cotcodăcesc somnoroase, ca'n vis.
— Nu face, e luna, nu face...

Cucoşul cel bătrân arare
Suspină, amar şi greu:
— A fost eroare...
Iar cei tineri se ischitesc încă multă vreme:
— Cine
A scos întâiul cucurigu?
Şi li-i tare ruşine...
Nimeni nu spune c'a 'nceput întăi...

...Luna flutură albe văpăi...

Trad. **Al. Terziman**

POETUL PUŞCHIN DESPRE RĂSCOALA LUI TUDOR VLADIMIRESCU

„Tudor Vladimirescu, care a slujit odinioară în armatele defunctului principe Ipsilanti, la 'nceputul lunei Februarie a. c., a ieşit din Bucureşti cu un mic număr de arnăuţi înarmaţi şi-a declarat că Grecii (ar trebui: Românii) nu sunt în stare mai mult să suporte asupririle şi jefuirea administraţiei turceşti, că s'au hotărît de a se elibera de jugul nelegiuit, că au de gând să plătească numai birurile impuse de guvern. Această proclamaţie a turburat întreaga Moldovă. Principele Sturza şi consulul rus au vrut să reţină răspândirea revoltei. Pandurii şi arnăuţii de pretutindeni alergau în jurul viteazului Vladimirescu — şi 'n câteva zile el avea deja sub comanda sa 7000 de oşteni".

Aya Sophia*)

Sf. Sofia este zidită de către împăratul Justinian, pe locul unei biserici mai vechi a lui Constantin cel mare, arsă în 532, în urma unei revoluţii.

Tot în acest an, la 23 Feb., s'a pus piatra fundamentală a noului edificiu, expropiindu-se locurile dimprejur, căci împăratul avea ambiţia de a zidi un locaş divin, fără pereche în lume. Principalii arhitecţi fură: Anthemius din Tralles şi Isidor din Milet. După o legendă, planul construcţiei i-a fost comunicat lui Justinian de către un inginer în vis, de aceea basilica fu dedicată înţelepciunei divine (Sofia). 10.000 lucrători conduşi de 300 calfe lucrară neîntrerupt, punând în ziduri moaşte de sfinţi în cântecele preoţilor şi încurajaţi de prezenţa zilnică a împăratului. După 6 ani se termină totul, dar tezaurele statutui erau sleite, cu toate cadourile primite din toate colţurile imperiului. In ajunul Crăciunului din 538, Justinian, într'un echipaj luxos tras de patru cai, se îndreptă spre sfântul locaş, unde Patriarhul, cu un mare sobor de preoţi, îl aşteptă. Emoţionat, se urcă pe amvonul central, exclamând cu lacrimi în ochi: „Glorie lui D-zeu, care m'a învrednicit să zidesc o asemenea capod'operă. Te-am întrecut, Solomoane!".

A doua zi de Crăciun, uşile monumentale fură deschise şi se făcu ceremonia sfinţirei. Bucuria sărbătoarei a ţinut 12 zile (până la Bobotează), în timp ce populaţiei i se împărţia aur şi pâne. După istoricul bizantin Procopius şi din descrierea lăsată de un curtezan împărătesc — Paul Silentiarius,— avem astăzi o ideie de bogăţia şi luxul interior al Sfintei Sofii. Pretutindenea a fost întrebuinţată marmora scumpă din belşug, iar pereţii ornamentaţi cu mozaicuri de sticlă colorată pe un fond de aur. Pristolul era numai de aur, argint şi pietre scumpe şi deasupra

*) Vezi numărul trecut al revistei.

se ridica un baldachin în ornamente de crini cu globuri de aur. De sub cupola acestui baldachin, spânzurà, de un fir invizibil, un porumbel, în care se păstrau Sfintele Daruri.

Catapiteazma, cu chipurile apostolilor în relief, era susţinută de 12 coloane aurite, cu trei uşi monumentale. In mijlocul basilicei era un amvon de o formă semi-circulară, încunjurat de o balustradă, deasupra căruia se ridicà deasemenea un baldachin pe 8 coloane, prevăzut în vârf cu o cruce de aur, bătută în pietre preţioase. La acest amvon urcà o scară de marmoră —, cu rampe de aur. Aici veniau la marile sărbători împăratul, patriarhul şi clerul. Evangheliile erau îmbrăcate în aur masiv şi 6000 candelabre în formă de struguri uriaşi, luminau încăperea şi făceau să strălucească marmora şi mozaicurile. De departe făşiile de lumină ţâşneau prin ferestrele cupolei centrale, luminând ca un far până departe pe mare. Uşile vestibului erau din lemn de cedru, căptuşit cu fildeş şi chilimbar, iar pervazurile ferecate în argint. Justinian la început vroia să paveze tot templul cu plăci de aur, însă a fost oprit şi atunci a întrebuinţat marmora de diferite culori, cu vine ce imitau valurile [1]. In pridvor era un bazin enorm, în care credincioşii îşi spălau picioarele. Apa de ploaie, strânsă în nişte scoici enorme, curgea prin gura a 12 lei şi pantere în bazinul comun.

Aici stăteau convertiţii până primeau taina botezului. In faţă era un atrium de 50 m., încunjurat de portice cu coloane. Cupola centrală a basilicei era acoperită cu plăci de aur şi suportà o cruce grea de 80 Kilo, în întregime de aur. Acum e acoperită cu plumb mohorît şi în locul crucei e o semilună strâmbă de bronz. In altar apăreà imagina uriaşă a zeiţei înţelepciunei cu picioarele pe pardoseală şi cu capul sub cupolă.

La serviciul divin participau sute de preoţi, diaconi şi cântăreţi.

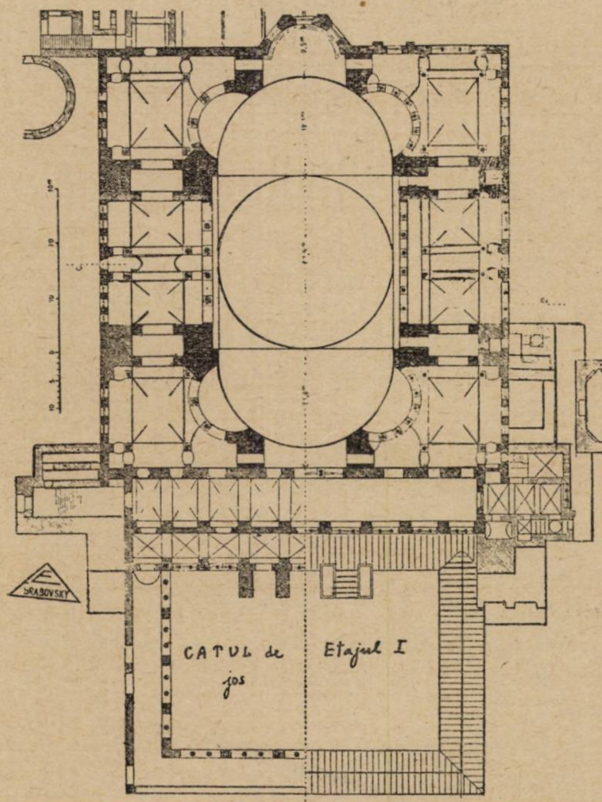
Graba în construcţie se resimţi însă curând. După 20 ani un cutremur de pământ zgudui clădirea din temelii şi cupola centrală se năruì în partea de răsărit, sfărmând baldachinul şi amvonul central. La această catastrofă a contribuit şi terenul nee-

---

[1]) păstrat numai în colţul de NE.

gal pe care s'a ridicat construcţia întreagă, căci sub vistibule e piatră, dar sub altar e mlaştină drenată.

Arhitecţii muriseră şi atunci veni un nepot al lui Isidor, care înălţă cupola, reconstruind-o din piatră ponce (care pluteşte pe apă) adusă din insula Rhodos.

Forma acestei cupole e teşită ; adâncitura reprezintă $^1/_6$ din diametru. De atunci splendida boltă a rezistat cu mici reparaţiuni până astăzi. Schelele au fost lăsate în interior, un an de zile şi când s'au demontat, s'a umplut încăperea cu 2 picioare de apă, pentru a nu se vătămà marmora pardoselei.

După zece ani, la 568, s'a făcut a doua sfinţire a Sfintei Sofii. Clădirea a suferit în urmă din cauza incendiilor, cutremurilor, revoluţiilor şi vandalizmelor.

In sec. 9 împăratul Vasile I macedoneanul a adăugat mozaicuri de aur, reparând baza cupolei centrale. La 987 Vasile II Bulgaroctonul repară din nou baza cupolei, care şi azi e strâmbă într'o parte, cu tot cercul de fier pus de Abdul Medjid.

Clădirea a fost jefuită la 1204 de cruciaţii latini, sub Balduin. Corpul lui Justinian fu dezgropat şi despoiat de podoabele sale. Tocmai în sec. 14-a se gândi lumea bizatină să restaureze monumentul. Impăratul Andronic Paleologul zidi contraforturi şi refăcu mozaicurile. Lovitura de graţie fu dată Sfintei Sofii în ziua de 29 Maiu 1453, când Mahomet II sfârmă zidurile Byzanţului şi întră călare în biserica, ce gemeà de lume şi care sperà acolo într'o intervenţie divină. Sultanul, păşind peste cadavre, spuse poporului amuţit de groază: „Nu este alt D-zeu decât Allah şi Mahomet, profetul său!" Totul fu jefuit şi profanat. Aurul desprins de pretutindenea fu topit pentru monede, pietrele scumpe scoase cu iataganele, iar figurile sfinţilor de pe pereţi acoperite cu pânză şi tencuială, fiindcă în Coran nu se permite reprezentarea figurei omeneşti în biserică. Crucea de pe cupolă fu zmulsă şi înlocuită cu semiluna.

Arhitectura monumentului a rămas însă intactă [1]. Pe lângă vechile contraforturi, s'au adăugat pe dinafară construcţii parazite: ospătării, şcoli, azile, dughene etc. Aghiazmatarul de lângă peretele meridional s'a transformat în cavoul octoganal al lui Mustafa I (mort subit). Mahomet II zidise un minaret; Selim II un altul şi Amurat III încă alte două, aurind şi semiluna de pe cupolă, care pe atunci se vedea strălucind, tocmai depe Olimpul Bythiniei!

In mijlocul veacului trecut, când Sf. Sofia ameninţà din nou să se prăbuşească, Abdul Medjid porunci să se restaureze din temelii. El invită pe celebrul architect italian Fossati, care dărâmă contraforturile de prisos şi întări pereţii primitivi, văpsindu-i cu dungi roşii — ceea ce-i dă un aspect deosebit. — In interior s'au descoperit mazaicurile bizantine, în parte deteriorate, acoperindu-se în urmă figurile cu tencuială subţire.

Fossati, ca şi Salzenberg, trimis de Frederich Wilhelm IV, au scos fotografii interesante, descoperind şi uşa prin care a dispă-

[1]) din nenorocire, o altă biserică bizantină — Sfinţii Apostoli — a fost dărâmată şi în locul ei s'a construit o moschee uriaşă.

rut (după legendă) preotul cu sfintele daruri în ziua profanărei locaşului de către Turci. Această uşă fu deschisă şi apoi iarăşi a fost zidită. Inăuntru s'a găsit o capelă ce se crede că stă pe gura unui puţ adânc, plin cu apă de mare.

*

Inarmaţi cu un permis special iscălit de autorităţile superioare, mergem din nou spre Sf. Sofie, să ne luăm adio dela dânsa. Turcul uşier rămâne uimit văzând hârtia pecetluită şi ne deschide o poartă mare cu două canaturi. Urcăm fără papuci o spirală în taluz, pavată cu lespezi grosolane, fără trepte. Când ajungem în galeria tribunelor, locul ni se pare atât de vast, încât înţelegem uşor cum biserica putea adăposti comod 100.000 persoane. Aici era gyniceul sau locul femeilor. In jurul nostru o puzderie de coloane de marmore multicolore. Ţinem dreapta şi trecem prin poarta paradisului, frumos ornamentată. Mai departe ne aplecăm peste balustradă şi observăm că de sus nu poţi vedea decât o parte din biserică, după cum de jos — oriunde ai fi — vezi cel puţin un segment din cupola centrală. Discurile turceşti le apreciem acum în adevărata lor mărime şi cupola ni se pare încă destul de sus; până la dânsa mai fiind 2 etaje. Jos, lângă loja muezinilor, vre-o 30 turci bătrâni se roagă. E ora rugăciunei de seară. Cât de imense au rămas moscheele pentru un grup atât de mic de credincioşi! Vizitatorii intră şi ies; toţi vorbesc în gura mare şi turcii se roagă. Se vede clar că s'a schimbat regimul şi că trăim sub vremea lui Kemal-paşa! In jurul nostru lăzi de lemn cu documente turceşti, bine păturite. Ni se dă voe a lua câte un exemplar pe alese! Toate sunt scrise pe pergament. Drumul la uşa secretă e barat. Ne mai uităm odată în jos şi vedem neestetica aşezărei covoarelor, care merg perpendicular pe direcţia mimbarului, strâmbând direcţia primitivă a altarului creştin. Civilizatul Kemal va transforma curând întreaga moschee într'un muzeu demn de tot interesul, prin descoperirea mozaicurilor bizantine şi atunci mii de pelerini vor veni să vadă ce a mai rămas din splendoarea Sfintei Sofii de odinioară!

G. Raşcu.

An nou

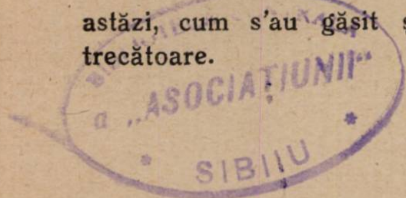
Gândurile comprimate de greutatea vieței se trezesc. Se trezesc în fața speranței. Căci anul nou poate fi mai bun decât cel trecut. Și brațele omenești i se 'ntind, ca brațele unui copil, după bunătățile atât de dorite.

Azi petrecem încă o bucată de timp. Incă un an. La numărul celor trecuți se mai adaogă unul.

Câți au rămas? Câți au trecut?

„In fuga voastră, ani cărunți,
Spre templul veșniciei,
Sunteți acum atât de mulți,
Că nimeni nu vă știe.
Ați fost și cei dintâi pe-aici, —
Azi câmpuri de morminte, —
Dar câte dealuri, câți voinici
Iși mai aduc aminte,
In zarea drumului deschis
Se vede ca o turmă
Un câmp de ani, deapururi prins
De clipa cea din urmă.
Un șir de ani a tot trecut...
Azi încă unul trece...
Și alții poate vin demult,
Dar cine-i va petrece?
Va fi și focul nostru stins
Prin vatra schimbătoare,
Când pe acelaș drum deschis
Veți merge tot spre zare?".

In succesiunea vremii, ca pe o ață fără sfârșit, se găsesc astăzi, cum s'au găsit și înainte, ființele de pe pământ, mici, trecătoare.

Şi noi, o părticică din acest timp, numărăm anii, vrem să pătrundem în intimitatea nesfârşitului...

Dar în faţa acestei năzuinţe anii trec nepăsători, parcă preocupaţi numai de mersul lor, de nişte socoteli ascunse, de menţinerea tactului neschimbat încă pân'acum.

Anii trec peste vieţile mici, peste ecoul dorinţelor, peste cadavrele uitate.

Un singur lucru rămâne clar: nimeni n'a putut să-şi apropie clipa. Nici o raţiune, nici o morală n'a putut să pătrundă în imperiul liniştit al timpului.

Tăciune.

Dar miezul nopţii s'apropie. Vine clipa, când omul, ca cel mai teribil jucător de cărţi, se cufundă în impreciziunea vieţii lui şi ţipă: „va banque"!

„An nou"! „Tot înainte"!

Şi 'n aceaşi clipă s'aude refrenul unui gând supus:

„Da, anii trec şi frunza iarăşi
Adoarme palidă pe drum.
In gând privesc cum se strecoară
Un şir de ani, un val de fum.
Ca focul ce se stinge 'n vatră
Şi lasă un tăciune 'ntreg,
Aşa se scurge viaţa noastră,
Aşa sunt anii care trec.
Şi anii vin, se duc departe,
Iar tu, tăciune, ce să spui:
Rămâi cu dorul fără parte,
Ca un copil al nimănui".

Un câmp de ani...

Şi ce legătură are numărul lor, numărul acestor ani, înşiraţi pe lângă o fiinţă trecătoare, cu privirile acelei fiinţe? Căci pe morminte nu se vede decât pământul comprimat de scurgerea vremii. Anii nu se opresc în craniile putrezite. N'au ce căuta acolo. Odată cu stingerea vieţei, totul se contopeşte cu putregaiul rămăşiţelor, undeva, în conştiinţa pierdută, prin acelaş necunoscut, unde şi-a luat şi fiinţă.

Numai pietrele roase cu timpul, parcă de o mână stăruitoare, numai malurile scobite până'n inima lor de o putere fără

margini, înregistrează scurgerea acestui râu, scurgerea timpului, ce s'atinge cu omul, undeva, în lume, și, cândva, în timp.

Dar anii trec... Și omul pribegește către această putere, considerându-l împreună cu semenii lui, ca un înregistrator al secundelor, zilelor, anilor. Numai cu o singură și mare deosebire: acest înregistrator are un simț, o rațiune, o voință.

Un mecanizm, un ceasornic cu bătaia regulată a clipelor și cu un cuc, care cântă... Care este obligat prin angrenaje să cânte, să-și trăiască viața lui, plângând, râzând, viețuind în ciocăneala secundarului.

Miezul nopții...

La ridicarea paharelor pline, în clipa când ne sugestionează dorul de altă viață, când speranța ne atrage către acel „va banque", când privirile noastre sunt îndreptate numai spre anul ce urmează și care, poate, ne va satisface dorințele, — în acea clipă, odată cu ultima lovitură a orologiului, o ironie parcă stă gata să rostească:

„Harnicul ceasornic iarăși a sunat.
Nici odată'n viață ceasul n'a putut
Să nu ne vestească ora ce-a trecut.
Inc'o oră, două, zile și chiar ani...
Treceți toți la număr, ani părăginiți,
Căci în viața voastră alta nu mai știți.
Nu puteți o clipă să schimbați din mers,
Să priviți alături viața altui pas:
Uneori cu grabă sau cu vre-un popas.
Să lungiți o oră, când vedeți și voi,
Că dispare ceața din cotitul drum,
Că zâmbește soarta chiar pe-un câmp de scrum.
Și tu, meșter mare, ceas prea ordonat,
Ce tot strângi grămadă orele ce vin?
Sau ție nu-ți pasă câte mai rămân?"

Paharele sunt golite.

In câmpul privirilor se mai vede urma anului nou. Se vede și speranța noastră neuitată și dorințele reînoite.

N. Sătaru

I

URME DIN „MIORIŢA“ IN CODRII ORHEIULUI.

Măi şiobani di la oi,
Măi şiobănaş, măi,
Nu la feti supt păreti,
Da la oi la cîmpu verdi,
Cî fetili te-or mîngîie
Şî tu oili ţî-i prăpădi...
La oi, la oi, măi şiobani, măi!...
Ş'apu sî spui la şeilanţ şiobani
Cî, dacî m'oi prăpădi,
Sî mă 'ngroapi 'n tîrla oilor,
In giocu nieilor
Şî fluieraş la cap sî-ni pui.
Şî cînd vîntu a aburi
Oile s'or grămădi,
Pi mini m'or boşi,
Streinel şî vai di mini.

Andrei Badiu, 73 ani, ştie
să cetească slovenească.
Cornova, jud. Orhei.

II

CÎNTECU PRUTULUI.

Auz Prutu cum hueşti
Şî hueşti 'n apî răşi,
Da-o-ar Dumnezău sî săşi
Sî rămîi chetrili
Sî li ardî soarili
Sî li calc çu chişioarili
Sî-ni văd sorioarili ;
Cî, di cînd nu le-am văzut,
Toatî carnea ni-o scăzut
Ş'am rămas numa on dram
Pentr'on cîni di duşman.

Catinca Rotariu, 50 ani.
Conojănii-Noi — Lăpuşna.

III

URĂTURA PĂHARULUI.

(Se spune de vornicei cind se duc, Duminică, la nuntă „cu colaci“).

Mînţămăsc dumitali cucoani miri
Şî cucoanî mireasî
De aist păhar
Cu zăhar zăhăruit,
Cu mursă de miere îndulşit,
Care pentru mire a fost gătit.
Dumnedzău sî vă vadî cu daru
Precum m'aţ vădzut pi mini cu păharu.
Daru sî sî dăruiascî,
Cunună 'n cap sî vă creascî
Păn' în giosu pămîntului,
Păn în nantu şeriului,
Pre lumina soarelui.
Să trăiţ să faşiţ curţ nanti,
Pi timilii di chiatrî rîdicati.
In curţîli dumevoastrî sî sî aflî hăznali cu bani,
Ca la cinstiţ boierii şei mari
Şî binele
Ca albinele,
Şî bunătăţ
Din patru părţ,
Norocu
Ca bosuiocu.
Să trăiţ să faşiţ mesî 'ntinsî
Cu făclii aprinsî
S'adăpaţ însătaţîi,
Să hrăniţ flămînzîi.
Di unde-or bé,
Sî izvorascî,
Di unde-or mîncá,
Sî nu sî cunoascî.
Sî trăiţ sî faşiţ părăstasî părinţîlor,

Şinsti moşîlor
Şî bucurii tuturor fraţîlor.
Iarî ieu mă 'nchin
La aist soari luminos
Ca sî şii şî cuconu miri sănătos.
Mă 'nchin la aiastî lunî luminoasî
Ca sî şii çucoana mireasî sănătoasî.
Mă 'nchin la aist luşeafăr luminos
Ca sî fii şi cuconu miri sănătos;
Mă 'nchin şî la aiastî ste luminoasî
Ca sî şii şî cucoana mireasî sănătoasî.
Mă 'nchin la bătrîni ca la părinţ,
Şî la tineri ca la fraţ
Şî la toţ iştealanţ.
Mă' nchin la aiastî copchiliţî bălai
Cu rochiţa din flané,
Di m'a vré di nu m'a vré,
Nu i-oi chicá sîngur belé
Cu dragostea mé.
Oi da 'ncoaşi şî 'ncolé
Ş' oi da pişti soţîoara mé;
Unii or dzîşi cî-i buhuşîcî,
Da ieu oi dzîşi cî-i frumuşîcî
Cî-i a mé
Măcar găinili a spărié.
Mă 'nchin şî pi la esti di la spati
Cu picioarili nispălati,
Cu gurili căscati,
Cî li întrî muştili 'n gurî ni 'ntrebati.
Mă 'nchin şî la dumnevoastrî vornişeli
Cu trupu di gioreli,
Guriţa di zăhar,
Ca să şinstiţ toati dintr'on păhar.
De m'a vrá de nu m'a vrá,
Eu sîngur l-oi urá
Şî sîngur l-oi închiná
Ş'oi faşi gura leicuţî.
Să trăiţ cu toţîi sănătoş dimpreunî,
Grîu şî undilemn în casa fiilor,
Aur şî argint.

Vasile Gavagiuc, 55 ani
com. Căţăleni, jud. Lăpuşna.

culese de **P. Ştefănucă**

CHIŞINĂUL IN 1821

„Din 12 mii de locuitori, cât număra înainte, populaţia depăşeşte acum 50 de mii... El se asemăna mai mult cu o adunare populară la o serbare locală... Dar nu numai Chişinăul s'a umplut de refugiaţi din Moldova şi Valahia; populaţia întregii Basarabii s'a dublat. Chişinăul era în vremea aceia azilul principipilor şi al boierilor din Constantinopol şi ambele principate; în fiecare casă, cu două-trei camere, trăiau emigranţii fugiţi din palatele splendide din Iaşi şi Bucureşti... Mai înainte era plăcut de a trăi la Chişinău, dar zilele erau cenuşii, în comparaţie cu vremea prezentă. Dintr'o dată însă a devenit vesel şi exuberant până la oboseală".

A. Weltman

CRONICA

INSEMNĂRI.

Relaţiile dintre moldoveni şi ruşi. Sudul Basarabiei (judeţele Cetatea-Albă, Tighina, Ismail şi Cahul) privit pe o hartă etnografică ni se înfăţişează ca un conglomerat de naţionalităţi. In răstimpul de o sută şi ceva de ani, în Bugeacul părăsit de Tătari au venit şi şi-au stabilit sălaş o puzderie de neamuri:

Moldoveni, Bulgari, Nemţi, Francezi, Ruşi, Ucraineni, Găgăuţi, Albanezi, Greci, etc.

E deajuns să te întîmpli într'o zi de iarmaroc în tîrguşorul Sărata din jud. Cetatea-Albă sau în oricare alt tîrguşor din sudul Basarabiei ca să te simţi într'o adevărată babilonie de limbi. La *Sărata* întîlneşti Moldoveni din Satul-Nou, Nemţi din Sărata, Gnadental, Lichtental, Bulgari din Camcic, Ucraineni din Plătăreşti, Ruşi din Pavlovca şi Vădeni şi, nelipsiţi ca din orice centru comercial, Evrei. Toate aceste neamuri trăiesc în satele lor deosebite; fiecare neam cu obiceiurile şi tradiţiile lui, aşa cum le-au apucat din bătrîni şi aşa cum le-au adus odată cu *vatra familiei* din colţurile de lume de unde au fugit, sau au fost zmulşi şi aduşi şi colonizaţi în Bugeacul pustiu. In zile de tîrg, se întîlnesc, cumpără şi-şi vînd unul altuia produsele muncii lor, tîrguindu-se cînd în limba unui neam, cînd în limba altui neam şi de multe ori fiecare în limba lui, dar înţelegîndu-se de minune.

Studii destul de numeroase şi documentate s'au scris asupra acestor neamuri, în ruseşte, romîneşte şi bulgăreşte, dar toate aproape sunt studii de statistică sau monografii consacrate exclusiv cîte unui neam aparte.

Nu s'a scris nimic din ceea ce ar fi viaţa tuturor neamurilor la olaltă.

Curiozitatea mare care te munceşte e cum trăiesc aceste neamuri de se împacă, în ce relaţii sunt unii cu alţii, căci nu se poate admite ca mai multe neamuri, cu structuri etno-psihice distincte şi deosebite, să trăiască în aşa apropiată vecinătate cu satele şi deseori chiar în acelaş sat, ca în nişte cutii închise, fără de nici o comunicaţie sufletească dela neam la neam. Oricît s'ar deosebi structura sufletească a unui neam de a altui neam, totuşi este şi ceva comun în manifestările vieţii lor, care contribue mult la o apropiere sau la o comunicare din ceea ce este produsul sufletesc al unui neam la celălalt neam.

Problema raporturilor dintre neamuri se pune şi din punctul de vedere al unui popor mai cult şi mai civilizat pe de o parte şi a unui popor mai înapoiat culturaliceşte pe de altă parte. Aşa este cazul dintre Nemţi şi celelalte neamuri în sudul Basarabiei. Moldovenii, Bulgarii şi Ruşii au avut mult de învăţat de la Nemţi; în special plugăria cu unelte perfecţionate şi organizarea gospodăriei. Prin orice sat ai trece, moldovenesc, sau bulgăresc din vecinătatea coloniilor nemţeşti, trebue să surprinzi ceva d'n spiritul gospodăresc al nemţilor în orînduirea gospodăriei, în lucrarea şi îngrijirea ogoarelor atît la Moldoveni, cît şi la Ruşi sau Bulgari.

Moldovenii chiar şi spun cînd au făcut un lucru mai bun: „*Măi*, da mi-am făcut o arătură, chiar ca la Nemţi; sau mi-am făcut un sărai chiar ca la Nemţi".

Problema raporturilor dintre neamuri în sudul Basarabiei e prea încurcată şi întinsă, pentru a putea încăpea în cadrul minuscul al unui articol. Ceea ce vreau să arăt în rîndurile ce urmează sunt cîteva ob-

servări asupra relaţiilor dintre Moldoveni şi Ruşi din satul *Văden i (Vidensk* în ruseşte sau Tamur) din jud. Cetatea-Albă

Satul Vădeni este situat pe valea Tamurului la Nord-Vest de tîrguşorul Sărata şi în partea de Apus a jud. Cetatea-Albă.

Satul a luat fiinţă în anul 1828 prin colonişti ruşi, denumiţi ţăranii statului, sau împăratului din Gubernia Cursk.

Ciţiva ani mai tîrziu, în 1834, au fost aduşi şi colonizaţi Moldoveni, într'un număr mai mic faţă de Ruşi (15 familii); transplantaţi din satul Mămăliga din roiaua Hotinului. Aici au fost împroprietăriţi cu cite 5 desătini de pămînt şi Ruşii şi Moldovenii.

Avînd pămînt puţin şi prost, în comparaţie cu al coloniştilor Nemţi din jur, satul este sărac. Impropietărirea de după răsboi i-a mai ridicat puţin. Satul Vădeni numără astăzi 2022 de suflete, dintre cari 259 de suflete Moldoveni împărţiţi în 63 de familii. Restul sunt toţi Ruşi. Nume de familii Moldoveneşti sunt: *Baltă* (cea mai numeroasă). *Ciorbă*, Lazăr, Lăzneanu, Sterpa (Sterpu), Secrier, Ţurcan, Ţipurdei, Savov (Sava).

Familiile moldoveneşti locuiesc mai mult în partea de Apus a satului, în „măhala moldovinească". Informaţia ce-am avut-o despre Moldoveni. a fost că „Moldovenii sunt aproape rusificaţi. In două sau trii familii dacă se mai vorbeşte din cind în cind şi moldoveneşte".

(Informator Dimitrie Musteaţă, primarul com. Vădeni, Cetatea-Albă.)

Am ţinut să constat singur măsura în care sunt rusificaţi moldovenii şi în acest scop am fost condus la cîteva familii de Moldoveni şi de Ruşi, cari prin casătorie au luat moldovence.

Am cercetat familia bătrînului Sava Lăzneanu de 70 ani. Bătrînul Lăzneanu s'a născut în Vădeni din părinţi curat moldoveni. A auzit dela părinţi că Moldovenii sunt veniţi din „Mamaliha" (Mămăliga, sunetul g trece la h sub influenţa limbei ruseşti) după pămînt. Care avè semeistva (familia) mult, a vinit la pamint. I-a trimăs pravitelstvo, împărăţia. Zice c'au vinit 15 semeistve. Aici găsit pe Ruşi". Soţia bătrînului Lăzneanu, Maria, îi din Volintir (Volintirovca), sat de moldoveni tot din jud. Cetatea-Albă. Cind a venit la Vădeni, nu ştia decît moldoveneşte. Aici a învăţat ruseşte „cu Moldovenii şi cu Ruşii". Bătrînul Lăzneanu are patru feciori şi patru fete. Feciorii s'au căsătorit cu rusoaice şi fetele s'au măritat după Ruşi şi feciorii şi fiicele ştiu moldoveneşte, dar în familiile lor, acum după căsătorie, nu vorbesc decît ruseşte. Nurorile, ca şi ginerii bătrînului Lăzneanu, nu ştiu decît ruseşte. Am cercat să vorbesc moldoveneşte cu un nepoţel al bătrînului, în vârstă de 8 ani, dar n'am putut scoate nici un cuvînt. In familii n'a auzit decît ruseşte, iar la şcoală deabia acum intrase.

Ilarion Lăzneanu, fiul lui Sava Lăzneanu de 27 ani, cu armata făcută. mi-a spus că pînă a nu se însura, mai vorbeau în familie moldoveneşte şi „la armată eram nastoiaşcii romîn"; da de cînd s'a 'nsurat „dacî nevastă-mea şi socru meu nu ştiu moldoveneşti, vorbesc numa rusăşti şi rusăşti".

Aceeaşi stare am constatat-o şi la celelalte patru familii vizitate. Bătrînii mai ştiu moldoveneşte, cei tineri au învăţat la şcoală sau la armată, dar acasă uită şi ce mai ştiu, fiindcă în familii şi în sat nu vorbesc decît ruseşte.

Familia Balta prezintă urme şi mai adinci de înstreinare a graiului. *Graiul moldovenesc*, aşa cum îl vorbesc Moldovenii din acest sat, prezintă aspecte interesante de bilinguism (fonetic. sintactic şi lexical). In vorbirea celor mai tineri, mai mult ca la cei bătrîni, diftongul *oa* se aude numai ca un *o* deschis : sore (soare), flore (floare), etc. Sunetul g trece la h tot sub influenţa limbei ruseşti : *mamaliha* în loc de mămăligă. Sunetul *ă* se aude mai rar pronunţat şi trece la *a*, ex: Craciun, *matuşa*, în loc de *Crăciun*, *mătuşă*. Cind vorbesc moldoveneşte, graiul e împestriţat cu cuvinte ruseşti, ex: *„straşnic rău di trăit amu, tari nacazanie*

(pedeapsă) amu. Amu di slugit slujăsc (serviciul militar); *a lot nicamu ni daiut* (da lot de împroprietărire nu dau la nimeni). Şi pentru cînd vorbesc ruseşte, Moldovenii simt o oarecare greutate, din cauză că nu au un vocabular bogat şi întrebuinţează şi cuvinte moldoveneşti. Interesantă e mărturisirea tînărului Ilarion Lăsneanu, în acest sens:

„Cînd vorbeşti rusăşti, încîlceşti vorba moldoveneşti; cuvîntu treba să spui rusăşti, da spui moldovineşti. Acela cari aud rîd".

Mai surprindem deasemeni şi foarte dese întorsături sintactice ruseşti, în graiul lor moldovenesc. Ex: *Incoci mulţi moldoveneşti sati sînt*. Din următorul text de vorbire se vede foarte clar topica limbii ruseşti asupra graiului moldovenesc:

„*Di ci nu-s sărbătorili pi vechi, ca la noi tăt satu ţini pi vechi, da pochi pi nou trag. Cînd pochi trag la biscrica, noi nu ni ducim, da cînd pi vechi nu tragi, şădem acasî par' cî nici nu-i sarbatori*".

(Informatoare Macrina Lazăr, 43 ani, rusoaică după tată numai, vorbeşte şi ruseşte şi moldoveneşte). Conştiinţa de moldoveni, neam deosebit de Ruşi, e aproape stinsă la Moldoveni. Moldovan sau Rus pentru ei deacum e tot una. Nici Ruşii adevăraţi nu văd în Moldoveni un alt neam. Şi Ruşii şi Moldovenii spun că „Moldovenii s'au amesticat de amu cu Ruşii. Amu Moldovenii cu Ruşii îs la un loc totuna, nu-i deosebire. Amu Moldovenii cu Ruşii s'au făcut deamu cuscri, veri, cumătri şi vorbesc numai ruseşte. Dicînd eu ţîn minti, aşa am apucat. La serbătorea: la Craciun, la Paşti. îi deamu fac la un loc Moldoveni cu Ruşi, nu si mai cunoşti. (Informator — Ilarion Lăzneanu 27 ani).

Legăturile de rudenie dintre Moldoveni şi Ruşi, pe calea căsătoriilor, mijlocul cel mai eficace de distrugere a barierelor celulare dintre neamuri, nu sunt de aşa de mult timp în acest sat. Bătrînii şi chiar dintre cei mai tineri îşi mai amintesc cînd „Moldovenii nu se amestecau cu Ruşii". Irimia Lăzneanu, de 65 ani, vorbind corect moldoveneşte şi ruseşte, mărturiseşte: „pi cînd ieram flăcău, moldovenii erau deosebit şi Ruşii deosebit. Di aveu hoară Moldovenii, era deoparte de-a Ruşilor. Vineu Ruşii di priveu la noi şi ni ducem şi noi la ii. Noi nu ni prea ducem, cî mai frumoasă hoară era la noi, cî era cu lăutari, da la Ruşi din gură cîntă. Di era o nuntă, alerga cu grămada la Moldoveni, de prăveu. Nu-i de muit, ia de vre-o 25 ani, di cînd o început a să'ncuscri. Catrina lu Sofroni Lazăr o mărs întăi după Rus. Atunci iera mari mierari. Că se încuscreu moldoveni cu Ruşi. Da amu nu-i mierari. Pi undi sînt curat Moldoveni şi astăzi nu se mai ieu cu Ruşii".

Dar odată cu înrudirea dintre moldoveni şi Ruşi pe calea căsătoriei, se pune întrebarea cum se fac datinile şi obiceiurile legate de anumite evenimente din viaţă, — în cazul nostru căsătoria. Moldovenii mult timp şi chiar şi astăzi mai păstrează parte din obiceiurile lor moldoveneşti. *Nunta* încă şi astăzi este un fel de mixtum compozitum de obiceiuri moldoveneşti şi ruseşti. Dacă o moldovancă se căsătoreşte cu un Rus, la mireasă se fac ceva din obiceiuri moldoveneşti. Nuntaşii mirelui sunt poftiţi în casă, îi aşează la masă, „îi cinsteşte" cu cîte un rînd-două de pahare de vin şi numai mai tîrziu aduc mireasa şi-o aşează în capul mesei lîngă mire, adică „*fac împreunarea*". A dispărut frumosul obiceiu al conocarilor şi *cetărarea conocăriei*, tot astfel şi *iertăciunea*. Cîţiva ani în urmă trăia unul Miron, care ştia *iertăciunea* şi o mai spunea pe la unele nunţi la moldoveni, dar de cînd a murit, n'o mai ştie nimeni în sat, aşa că a murit şi obiceiul de a *cetăra iertăciunea*. Tot astfel sporadic apare şi *jocul zăstrii* sau *facerea* crucii cu colacul în patru părţi de către mireasă, cînd pleacă cu mirele din ograda părinţilor. De la un timp şi aceste obiceiuri dispar şi nunta se face simplu de tot, fără nici un fel de obiceiu. — Mirele vine şi ia mireasa şi se duce la biserică de se cunună. După cununie mi-

reasa se duce la părinţii ei şi mirele la ai lui. Dela mireasă trimet dintre neamuri citeva perechi, tineri şi bătrini, însuraţi şi flăcăi, (fete nu se duc) cu citeva căruţi la mire. Aceştea sunt *diadki*.

La mire sunt primiţi la poartă cu vin şi fete, druşte de a mirelui. Cintă din gură şi joacă *lioli* (aşa se chiamă cintecul ritual). *Diadki* iau pe mire şi-l duc la mireasă, unde sunt primiţi şi ospătaţi; seara se întorc la mire. Zestrea o duc la mire a doua zi.

După cum vedem, există o luptă dintre obiceiuri, căci Moldovenii, deşi în număr mai mic decît al Ruşilor, totuşi obiceiurile lor nu se uită, nu se şterg aşa de uşor.

Cele spuse despre *nuntă* se potrivesc despre toate celelalte obiceiuri. Colinzile moldoveneşti au dispărut şi obiceiul colindelor s'a contopit cu al Ruşilor şi colindele sunt ruseşti. Pluguşorul sau *Hăitura* astăzi nu se mai obişnueşte. Cei bătrini îşi mai amintesc că „înainte umbla cu pluguşorul, da amu nu mai esti". E greu de fixat precis caracterul obiceiurilor contopite, din simpla relatare a localnicilor. Obiceiurile trebuesc trăite în mijlocul poporului şi notate ca pe orice fapt social, aşa cum se petrece în adevărata lui realitate. Timpul scurt, cit am stat in acest sat, nu mi-a dat posibilitate să fac acest lucru.

Problema relaţiilor din satele cu populaţie mixtă e interesantă şi instructivă. Pentru satul Vădeni, Moldovenii fiind în n u m ă r mic faţă de Ruşi şi legăturile dintre aceste neamuri nefiind prin nimic oprite, natural că din lupta dintre obiceiuri, datine şi, în general, dintre toate manifestările de viaţă ale Ruşilor şi Moldovenilor, neamuri cu structuri etnopsihice deosebite, Moldovenii vor cădea infrinţi, dacă nu vor interveni alţi factori, ca şcoala şi biserica, să-i sprijine.

Odată asimilaţi în massa Ruşilor, vor veni şi ei cu aportul lor sufletesc şi generaţiile ce se vor naşte dintre Moldoveni şi Ruşi, fiecă se vor numi Ruşi sau Moldoveni, vor avea într'o măsură oarecare o structură sufletească deosebită de a înaintaşilor lor.

Relaţiile şi procesele dintre Moldoveni şi Ruşi din satul Vădeni, aşa cum sunt schiţate mai sus, se întilnesc în foarte multe sate din sudul Basarabiei şi nu numai între Moldoveni şi Ruşi, dar şi dintre Moldoveni şi celelalte neamuri: ca Bulgari, Ucraineni, Găgăuţi, etc.

In multe sate predomină elementul moldovenesc şi atunci procesul se petrece invers decît am văzut pentru Vădeni. In sinul acestor celule sociale, satele cu populaţie mixtă, ai impresia că se plămădeşte un neam nou, cu un suflet nou. Dar pentru a cunoaşte acest neam nou, cu suflet nou, trebuesc cercetări îndelungate cu mari sacrificii morale şi materiale.

P. V. Ştefănucă

Spiru Haret. — Două decenii s'au încheiat de când a murit Spiru Haret.

Ţara întregită cu toate şcoalele şi cu toţi dascălii ei săvârşeşte astăzi pomenirea adânc recunoscătoare a unui om mare, a cărui viaţă şi ale cărui strădanii au fost închinate idealului ridicării poporului său.

Ajuns la conducerea şcoalei naţionale, Haret, adânc cunoscător al nevoilor învăţământului, a constatat că şcoala trebuie pusă în slujba neamului şi a ţărănimii, pe a cărei muncă trudnică se reazimă întreaga naţiune. Idealul pe care l-a slujit Haret în toată activitatea sa de ridicare a ţărănimii a fost să creieze o ţară de plugari luminaţi, cumpătaţi şi bogaţi. Şcoala primară a satului trebuie să fie, după concepţia lui Haret, un laborator de pregătire pentru viaţa ţărănească sub toate manifestările ei. Păstrând un necurmat contact cu satele şi învăţătorii, străbătând pe îndelete sute de sate, cercetând sute de şcoli rurale şi stând de vorbă cu sute de învăţători, Haret şi-a putut crea un program cultural practic, isvorât din cunoaşterea justă a realităţilor.

O viață întreagă s'a străduit „ministrul sfertului de veac" să răspândească și la noi cât mai mult binefacerile culturii, să aducă buna stare economică și să dea putință unui traiu mai omenesc oricui se adăpostea sub cerul patriei noastre. Vremea lui Haret este epoca de aur a școalei românești. Lupta contra analfabetismului a fost mai strașnică decât oricând. Școala primară și-a lărgit câmpul de activitate, prin cursuri de adulți, biblioteci, serbări ocazionale, cercuri culturale. Educație patriotică țâșnită din cunoașterea și înțelegerea trecutului, din cinstirea eroilor, din respectul pentru faptele înaintașilor, din conștiința virtuților și geniului nostru național. Muncă însuflețită pentru descoperirea tuturor comorilor noastre de cultură populară, pentru folosirea, apărarea și păstrarea lor. Intensă operă pentru ameliorarea stării economice a păturii țărănești prin organizarea cooperatistă: bănci populare, magazine de consum, obștii de arendare și cumpărare, etc.

Cu sufletul lui înțelegător el a clădit în sufletul celor mulți un cămin plin de căldură.

Prin ceace a făcut pentru popor, Haret ne apare ca un democrat în toată puterea cuvântului. El a iubit poporul și l-a înțeles. Și nimeni mai bine ca dânsul n'a știut să înfățișeze idealul democratic realizabil, nimeni n'a avut puterea să împingă țărănimea cu un pas mai mult spre cultură, spre chibzuință și bună stare economică. Astfel Haret a fost un adept convins al statului țărănesc. Sprijinit pe realitățile românești Haret a întemeiat școala vieții. In acest scop el imprimă școalei primare un caracter practic, prin introducea învățământului agricol alături de cel manual.

In această acțiune de ridicare a neamului, Haret s'a întovărășit cu învățătorii, cari sunt cercetați la ei acasă. Auzul lui a fosf veșnic plecat și înțelegător la glasul dascălilor. Modestul învățător de sat, prăfuit și neluat în seamă de nimeni, sta de vorbă cu ministrul său, care direct îl sfătuia și-l îndrepta. El cutreera țara dela un capăt la altul al ei și observa, vedea, auzea, studia. In această ipostasă Haret, prin gândurile ce le-a închinat învățătorilor, prin marile îndemnuri cu cari i-a călăuzit către înfăptuire în slujba binelui obștesc, prin părintească iubire cu care i-a apărat și susținut, aparține mai mult învățătorilor. Căci el i-a ridicat la treapta de eroi și apostoli ai neamului.

De aceea astăzi, după 20 de ani, când concepția și programul lui Haret stăruie încă drept steag de direcție, întreaga suflare românească, în frunte cu dăscălimea, se închină cu smerenie înaintea aceluia al cărui suflet sălășluește azi și deapururea în mijlocul nostru.

In puhoiul nelămurit al patimilor deslănțuite și a răscolirii vijelioase ce a cuprins sufletele, această aniversare poartă în ea adânci semnificații.

Prin venirea profesorului Dimitrie Gusti în fruntea ministerului culturii naționale, un nou suflu de viață mișcă sănătos falangele apostolilor din sate și o epocă nouă, asemănătoare aceleia eroice a lui Haret, se deschide largă și înțelegătoare destinelor școalei românești,

Fie ca acest popas de închinăciune să însemne un îndemn spre muncă rodnică, demnitate, dragoste de oameni și de rosturile lor.

Sufletul lui Haret să poarte și mai departe pașii școalei românești pe cărările adevărului. Și atunci vom putea spune cu toată încrederea: viitor de aur țara noastră are.

Al. David.

RECENZII

Romulus Cioflec. Cutreerând Spania. Bibiioteca Dimineața No. 114—15. Prețul 10 lei.

Domnul Cioflec a îmbogățit literatura noastră turistică cu două volume: Spania și Norvegia—extremele de miază zi și miază noapte ale con-

tinentului european. — Ambele călătorii sunt excepţionale pentru noi.

„Românii au mare dragoste de occident—zice autorul,— dar călătoriile lor în streinătate se opresc la Nissa; foarte puţini se încumetă a trece Pirineii, aşa că Spania e mai puţin cunoscută la noi, decât America".

Domnul Cioflec a fost la cursurile de vară ale *Centrului de Studii istorice,* ce se ţin de două decenii în capitala Spaniei (pentru streini) şi-i suntem recunoscători pentru broşura ce ne-a dat. Domnia sa pătrunde în Spania prin poarta de răsărit a Cataloniei bogate; trece prin Barcelona — oraşul cel mai mare al Spaniei — şi apoi prin Saragoza urcă la Madrid. De aici după ce vizitează Escurialul se scoboară la Toledo (pe Tago) şi ajunge în Andaluzia la Cordoba şi Sevila, terminând cu vizitarea Alhambrei din celebra Granadă arabă.

Broşura e mică, dar greoae la citit, iar numeroasele fraze spaniole scrise cu litere cursive, o îngreuiază şi mai mult. Totuşi citirea e instructivă.

Fiecărui oraş vizitat, i se arată provenienţa sau vechimea numelui: Madrid=Madjirith; Toledo=Toletum; Escurial=zgură de fier; Cordoba = Karta Tuba sau oraş mare; Andaluzia=Betica romană; Sevila=Hispalis; Granada=fruct mediteranian. Apoi scăderea populaţiei: Toledo dela 200,000 loc. la 25000 astăzi; Cordoba dela 300,000 loc. la 70,000 astăzi; Granada, numai cu o treime din ce a fost, etc. Se descriu apoi palatele şi monumentele celebre: Escurialul, cu 1600 camere împreună cu cavoul subteran al regilor Spaniei; Mesquita din Cordoba cu pădurea de 900 coloane; ruinele Italicei (patria lui Traian); turnul Giralda, palatul Alcazar şi sarcofagul lui Cristobal Colon în care se odihnesc (din 1899) rămăşiţele descoperitorului lumei nouă — toate în Sevila — precum şi palatul Alhambra din Granada, cu bogăţiile şi minunile artistice de pe vremea stăpânirei arabe. Autorul pune în antiteză blândeţa, amabilitatea şi fineţa spaniolă, cu tauromania atât de crudă pe care au moştenit-o dela Romani, descriind magistral de emoţionant o luptă în circul din Madrid. Din observaţii personale conchide că Spaniolii nu sunt iubitori de natură şi nici muzicali, căci melodiile lor populare sunt luate dela arabi. In acest caz, cum se explică galeria întreagă de pictori spanioli şi ritmul original al muzicei, care nici pe departe nu seamănă cu trăgănatele melopei orientale? „Popor sărac în ţară săracă" nu prea corespunde cu cele spuse de D-l Iorga despre Spania şi cu bogăţiile miniere din Catalonia şi Sierra Morena. Geografie, tare puţină: câteva cuvinte despre *meseta* tristă şi aridă, canonul Tagului adânc scobit în podiş, crescătoriile de tauri din Andaluzia, locomoţiunea pe catâri şi măgari şi carele cu două roate, gitanos sau ţiganii din Granada, 60% de spanioli analfabeţi şi atât.

Romulus Cioflec. Sub soarele polar. Un volum pe 178 pg. cu 54 clişee. Ed. Naţionala S. Ciornei. Buc. Preţul 85 lei.

Dela 1910, data apariţiei volumului „La capătul pământului" a D-lui Radu Rosetti, n'am mai avut ocazia a citi ceva similar, scris de un român. Călătoria D-lui Romulus Cioflec, mai puţin fericită decât a D-lui Radu Rosetti, începe dela Hamburg pe vasul Monte Cervantes şi atinge 78° lat. pe coasta apuseană a Spizbergului, unde un accident reparat cu ajutorul lui Krassin, scapă pe pasageri de perspectiva groaznică a unei iernări în acele paragini inospitaliere.

Autorul descrie mai mult viaţa de bord şi emoţiile sufleteşti ale călătorilor, cari trec prin atâtea peripeţii dela furtuna din Skagerak, la cercul polar şi lovirea vasului în banchiza polară a Spizbergului. Cu toate că reproducerea clişeelor lasă mult de dorit, autorul ştie a întreţine atenţia până la sfârşit, amintind şi evenimentele palpitante despre găsirea expediţiei Nobile şi căutarea lui A-

mundsen. Puţine puncte de pe coasta norvegiană sunt vizitate.

La dus, vaporul se opreşte la Bergen — port de negustori pescari — apoi la Aalesund, dela care cu trenul se merge pe un drum plin de pitoresc la Molde, unde cresc fagi Sognefiord lung de 180 klm. şi Trondjeim fiord nu sunt vizitate. De la Molde, vaporul merge direct peste cercul polar şi insulele Lofoden, la Tromsö (70 lat). Pasagerii pot admira coasta norvegiană, forfecată de fiorduri. Adevărată hrană se scoate din mare. Uscatul nu oferă decât lemn, vânat şi ceva minereuri. La Tromsö — deşi dincolo de cercul polar — tot mai există vegetaţie arborescentă, mulţumită căldurei Golfstromului: mesteacăni şi cireşi fără fructe. Aici trăesc Laponii, a căror interior autorul îl redă foarte suggestiv. Ajungem apoi la extremitatea continentului: insula Magerö cu capul Nord, plin de păsări marine. D-l Cioflec, mai nenorocos decât D-l Rosetti, nu poate debarcà din cauza furtunei. Mai departe, insula Urşilor şi apoi coasta albă de zăpadă şi ghiaţă a Spitzbergului. La întoarcere, vaporul reparat provizoriu se opreşte mult timp la Hammerfest (71 lat). Oraşelul acesta cu casele sale de lemn, construit din nou în 1890 şi locuit de 600 familii de pescari, e în plină activitate şi sărbătoare dela 13 Maiu la 29 Iulie, când soarele nu apune nici odată. Adăpostit la Sud-Vestul insulei Kvalö, are vegetaţie de sălci şi mesteacăni chircţi şi un parc — cel mai septentrional din lume — cu celebrul monument al meridianului, ridicat de ruşi în amintirea măsurărei distanţei dela Ismail până la acest punct (1816—25). Intoarcerea pe vaporul avariat şi escortat de un alt vas cu pompe, se face fără nici o escală până la Hamburg, spre disperarea tuturor pasagerilor şi a cititorilor. In rezumat cartea e distractivă, fără a fi şi instructivă, mai ales că lipseşte harta de orientare dela sfârşit.

Domnul Cioflec e un impresionist şi reuşeşte a face pe cititori să simtă fiorii de bucurie sau de spaimă, ai călătoriei. Nu e un mijloc comod de a scrie o astfel de lucrare, căci pentru a reuşi să întreţii atenţia emotivă, trebue să ai talentul de a mânui fraza. Autorul călătoriei în Spania nu seamănă cu acel al călătoriei dealungul coastei norvegiene! Aşteptăm cu nerăbdare cartea despre Macedonia, deja anunţată prin reviste.

Harta bogăţiilor subsolului României de profesor Nicolae Pavel şi desenator Spartali (Ploeşti) Ed. Cartea Rom. Buc. Preţul 500 lei.

De curând a apărut în comerţ harta murală de mai sus, pentru uzul şcoalelor, cari au mare nevoe de hărţi intuitive în culori, căci geografia este o ştiinţă vizuală şi cunoştinţele teoretice se fixează mai bine în minte prin imagini convenţionale. Păcat numai că harta n'a trecut pela Consiliu Permanent şi nici măcar n'a fost controlată de autor înainte de a fi dată la imprimat, căci greşelele sunt numeroase şi pot fi remarcate chiar de elevi, cărora şcoala li-a cumpărat harta pentru ca să-i instruiască. La reţeaua hidrografică vedem Milcovul mai lung decât Putna; Lăpuşnicul mai lung decât Streiul şi Prutul făcând graniţă între noi şi Polonia; când e ştiut că acest râu izvorăşte din Pocuţia. Asemenea Cerna pare a fi Olteţul, iar Ialomiţa izvorăşte dela Lăculeţe, în loc să se scoboare din Omul. In Someş vedem ca tributare, două pârâiaşe paralele: Crasna şi Timişul; când în realitate este Agrişul şi Almaşul! Oraşul Bălţi ştim că stă pe apa Răutului. Pe hartă apare Cubolta drept Răut! Dacă desenatorul n'a fost atent, profesorul trebuia să controleze, căci vedem Tuzla la răsărit de Budachi (în loc de apus), Călăraşul pe Dunăre (când e pe canalul Borcea), Ramadan pe ţărmul Dunării (şi el e pe insulă), Andriaşul pe Râmnic (în loc de a fi pe Milcov), iar Insula Şerpilor dispărută sub apele mărei!

Harta este economică; totuşi şi aici sunt multe lipsuri. Vatra Dornei n'are amfora din legendă. Slănicul Prahovei, cu ocna cea mai mare din ţară, aşijderea; băile Tuşnad, Vâlcele (Eliopatac) şi Buziaş nu există, iar minele de aramă dela Altân-tepe, cum şi acele dela Baia de aramă (jud. Mehedinţi) nu sunt notate.

Ce să mai zicem de sărmana Basarabie, care n'are, după autor, decât cărbuni pe malul lacului Ialpug şi plaja Budachi?? dar Taraclia? dar granitul dela Coşăuţi (Soroca) şi fosforitele judeţului Hotin? dar piatra calcară dela Ialoveni şi Ghidighici? fără a mai pune la socoteală sarea marină din limanuri şi băile de nămol dela Borisovca ori plagele dela Burnas şi Bugaz?

Cărbunele-alb e arătat cu fulgere roşii în locuri unde nu s'a utilizat nici o cădere de apă, iar la legendă elevul nu vede explicarea acestor semne. Kazanele, Oltul, Lotrul, Părâul Doamnei, Bistriţa şi Mureşul n'au nici o uzină electrică, mişcată prin energia cascadelor naturale ori artificiale! Avem numai un proect al inginerului Leonida. In schimb acolo unde asemenea uzine fiinţează, ca de ex: la Zărneşti, Reşiţa ori Dobreşti-Ialomiţa, ce luminează capitala ţării, nu e notat absolut nimic! Judeţele nefiind despărţite, elevul nu poate preciza unde se află bogăţiile minerale ale ţării. Multe cariere, mine sau staţiuni balneare secundare, cari nici nu se invaţă în şcoli, îngreuiază inutil harta.

De ex: Băile Sân Georgiu — cele mai radioactive din ţară — nu sunt notate; asemenea băile Vulcana, Vizantia, Episcopiei şi Strunga—foarte cunoscute. In locul lor vedem Pintic, Runcu, Panciu, Hăbăşeşti — localităţi cari nu contează la bogăţia minerală a ţărei.

Enormele ciocane, amforele uriaşe şi stâlpii piramidali, precum şi cuvintele: *fier, cărbune alb, sare, petrol, băi*, scrise absolut de prisos cu litere colosale, întrerup continuitatea firească a reţelei hidrografice şi supără simţul estetic.

Harta este cea mai mare cucerire a civilizaţiei moderne: ea trebue să fie o operă sintetică cu caracter ştiinţific-matematic, în care greşelile nu sunt admise.

G. Raşcu.

REVISTE

„Unirea Noastră" este o revistă, care apare săptămânal la Chişinău. Revista aparţine Societăţii cu acelaş nume, ai cărei membrii se recrutează din cadrele creştinilor cinstiţi şi muncitori. In loc de prefaţă găsim un impresionant apel — către cler şi mireni — de-a veni în mijlocul Societăţii. Articolele revistei, scrise'n româneşte şi ruseşte, revin în mare parte redactorului ei, preotul Ieremia Cecan. „Unirea Noastră" e pătrunsă de un spirit creştinesc şi luptă împotriva ateismului şi nedreptăţirilor.

După părerea revistei în prezent e vremea de-a demonstra puterea religiozităţii şi a trăiniciei poporului nostru. Preoţimei îi revine rolul să dea semnalul. Interesante încrustări asupra evenimentelor zilei şi o caracteristică scrisoare către „tovarăşul Stalin"— închee revista

B.

Tipografia Băncii Centrale Coperative

Chişinău, Str. Principele Nicolae No. 25

CHEMARE.

„Viaţa Basarabiei" şi-a expus programul în primul ei număr. In cadrul acelui program înţelegem a fi plini de luare aminte faţă de manifestările scrisului românesc ale vlăstarelor născute şi crescute pe pământul Basarabiei şi care azi s'ar găsi altoite ori unde în cuprinsul României Mari. De aceia îndreptăm chemarea noastră către toţi aceştia, îndemnându-i să răspundă la ea.

Faptele bune, faptele de cultură, lucrările de ştiinţă şi scrisul măestrit ale basarabenilor vor găsi întotdeauna ecou şi adăpost în paginile revistei noastre.

Nu vom precupeţi nimic şi nu ne vom da în lături dela nici un sacrificiu, pentru a putea arăta colectivităţii româneşti de pretutindeni comorile sufleteşti ce zac încă nedeslănţuite în spiritul fraţilor dintre Prut şi Nistru.

Basarabia culturală încă nu s'a manifestat colectiv şi nu şi-a dat încă măsura puterilor ei. Incurajând pe tinerii ei scriitori şi dând posibilitate oamenilor ei de cultură să afirme aci posibilităţile intelectuale ale provinciei noastre, socotim că este pasul care duce la crearea unei atmosfere noui pe un tărâm pe care s'a lucrat până acum disparat şi fără ecou.

Chemăm deci pe fraţii noştri la lucru.

Rugăm stăruitor pe prietenii şi abonaţii revistei să o dea spre cetire tuturor doritorilor, îndemnându-i să se aboneze.

La prima cerere, se va trimite oricui numerele apărute.

Rugăm adresa să fie dată exact, arătând şi oficiul poştal.

Administraţia revistei „V. B."

Abonamentul: 120 lei pe an; pentru autorităţi lei 500.

Preţul 15 lei